

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

SOUVISLOST MEZI CITOVOU
VAZBOU, OSOBNOSTÍ A
PARTNERSTVÍM

THE CONNECTION BETWEEN ATTACHMENT,
PERSONALITY AND RELATIONSHIP

Magisterská diplomová práce

Autor: **Bc. Eva Okrouhlá**

Vedoucí práce: **PhDr. Daniel Dostál, Ph.D.**

Olomouc

2020

V první řadě chci velmi poděkovat svému vedoucímu práce PhDr. Danielu Dostálovi, Ph.D. za odborné vedení, poskytnutí materiálů a za cenné rady a připomínky. Velké díky patří i všem zúčastněným respondentům, bez kterých by tato práce nemohla být realizována. Děkuji i Gabriele, že tu vždy byla v těch nejtěžších chvílích.

Věnováno mým rodičům, prarodičům, bratrovi Martinovi, příteli Miloslavovi a jeho rodině.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou prací na téma: „Souvislost mezi citovou vazbou, osobností a partnerstvím“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 27. 3. 2020

Podpis

OBSAH

OBSAH	3
ÚVOD.....	5
TEORETICKÁ ČÁST.....	6
1 Mladá dospělost.....	7
2 Citová vazba (attachment)	10
2.1 Základní pojetí teorie attachmentu	10
2.2 Vnitřní pracovní modely.....	12
2.3 Základní komponenty citové vazby.....	14
2.4 Hlavní a vedlejší vazbové postavy	15
2.5 Individuální rozdíly v attachmentovém systému.....	16
2.6 Vazebné styly	17
2.7 Individuální rozdíly související s attachmentovými styly	19
2.8 Citová vazba v dospělosti.....	20
2.9 Stálost citové vazby	20
3 Osobnost.....	22
3.1 Pětifaktorový model osobnosti	22
3.1.1 Neuroticismus.....	23
3.1.2 Svědomitost.....	24
3.1.3 Přívětivost.....	24
3.1.4 Otevřenost vůči zkušenosti.....	24
3.1.5 Extraverze.....	25
4 Partnerství	26
4.1 Citová vazba v určitých fázích partnerského vztahu	26
4.2 Citová vazba partnera	27
4.3 Sternbergova triangulární teorie lásky.....	28
4.4 Jednotlivé komponenty Sternbergovy triangulární teorie lásky	29
4.5 Osm typů lásky	31
4.6 Spokojenost v partnerství	32
4.7 Stabilita vztahu	33
VÝZKUMNÁ ČÁST.....	35
5 Výzkumný problém.....	36
6 Typ výzkumu a použité metody	37
6.1 Testové metody	37
6.1.1 ECR-RS (The experiences in close relationships – The relationships structures questionnaire)	37
6.1.2 Neo pětifaktorový osobností inventář (NEO FFI – five factor inventory)	38

6.1.3	Triangulární škála lásky	38
6.2	Formulace hypotéz ke statistickému testování	40
7	Sběr dat a výzkumný soubor	42
7.1	Popis zkoumaného vzorku	42
7.2	Etické hledisko a ochrana soukromí	46
8	Práce s daty a její výsledky	47
9	Diskuze	64
10	Závěr	73
11	Souhrn	75
LITERATURA		77
PŘÍLOHY		85

ÚVOD

Od prvního nádechu jsme v kontaktu s lidmi. Starají se o nás rodiče a vytváří si s námi vztah, stejně tak jako si dítě vytváří vztah s nimi. Rosteme a měníme se v závislosti na základě těchto raných vztahů i určitých životních zkušeností. Vytváří se naše osobnost, která je ve všech ohledech individuální.

Právě období mladší dospělosti je velmi zajímavým a důležitým obdobím. Člověk vyzrává a ujasňuje si svůj život, priority, a i to, do jakých vztahů chce v budoucnu investovat. Je to období, kdy jedinci studují či pracují; někteří jsou tedy finančně závislí na rodičích, zatímco někteří jsou již na rodičích v tomto ohledu nezávislí. Častokrát na svých vrstevnicích cítím, že i když se věkově nacházejí v tomto období, necítí se plně dospělými. Někteří se už usadili a jiní odkládají partnerství a rodinu na neurčito. Přemýšlela jsem, jaké faktory mohou hrát v tomto ohledu roli. Jelikož jsem se ve své bakalářské práci zabývala citovou vazbou a osamělostí v mladé dospělosti, tak jsem zjistila, jak důležitá je citová vazba k pečující osobě a co to vše může později ovlivnit. Vztahy jsou obecně velmi komplikované. Napadlo mě tedy propojit koncept citové vazby, osobnosti a partnerství. Jelikož vycházím i ze své bakalářské práce (Okrouhlá, 2018), použila jsem v této diplomové práci svou celou kapitolu o citové vazbě.

TEORETICKÁ ČÁST

1 MLADÁ DOSPĚLOST

Vymezení tohoto období z hlediska věku nebývá mnohdy jednoduché. V různých publikacích se totiž věkově liší (Vágnerová, 2007; Říčan 2004; Ježek et al., 2016; Langmeier & Krejčířová, 2006). S. R. Lowe et al. (2013) období mladší dospělosti ohraničují od 18 do 35 let.

R. McCrae a P. Costa (in Lemme, 1999) ohraničili mladší dospělost od 20 do 30 let. Vycházejí z pětifaktorového modelu osobnosti. Dle nich se faktory tohoto modelu do mladší dospělosti mění a vyvíjí, a právě v období mladší dospělosti začínají být stabilnější. Věk, ve kterém jedinec dosáhne takovéto stability osobnostních charakteristik, je dle nich počátkem dospělosti.

Jedinci, kteří se věkově nacházejí v tomto období, se odlišují v tom, zda žijí s rodiči, sami, nebo s partnerem. Jedni studují a jiní už pracují. Někdo má stabilního partnera a někdo ne (Baumgartner & Karaffová, 2012). U každého jedince je velmi individuální to, kdy se začne cítit být dospělým. V nynější době se z důvodů delší doby vzdělávání toto období prodlužuje. Tento přechod do mladší dospělosti je velmi častý v demokraticky a ekonomicky vyspělých zemích. V takových případech se daná doba posouvá do 19 až 29 let. V zemích, které jsou méně rozvinuté, toto období buď úplně chybí, anebo trvá velmi krátce. V těchto případech totiž lidé musí zaujmout roli dospělých co možná nejdříve (Ježek et al., 2016).

J. J. Arnett (2000) přišel s termínem vynořující se dospělost (*emerging adulthood*), který umístil do věkového rozmezí 18 až 29 let. Toto období je typické svou proměnlivostí a tím, že délka je interindividuální (Arnett, 2000). V tomto konceptu, který popsal J. J. Arnett byl zmíněn i tzv. pocit mezi (*feeling in-between*). Jedinci se sice nacházejí věkově v období mladé dospělosti, ale necítí se být dospělými ani adolescenty (Millová, 2016). Je velmi obtížné přesně říci, kdy dochází k přechodu z vynořující se dospělosti do mladší dospělosti. J. J. Arnett (2010) se období dospělosti snažil definovat dle určitých charakteristických rolí: rodičovství, manželství a stabilní práce. I dle něj tyto vyjmenované role dnešní lidé přejímají později. Jedinec v tomto období objevuje vlastní identitu, což má

souvislost s mnohem větší volností a nezávislostí. V tomto období roste i potřeba intimity a hledání partnera (Arnett, 2014).

Dle S. Ježka et al. (2016) se dospělost vyznačuje zodpovědností, samostatným rozhodováním a tím, že jedinec umí být finančně nezávislý. Dle Říčana (2004) je důležitým znakem dospělosti i autonomie jedince. Tedy vykonávání, zvládání a chápání smyslu produktivní práce a s tím související i existenční samostatnost. Můžeme sem i zařadit vzdělávání a přípravu na těžší povolání (např. studium na VŠ). Jedinec umí pracovat bezkonfliktně, podává stabilní pracovní výkon, umí hospodařit, vyřídit si osobní záležitosti, nereaguje zbytečně impulzivně, umí prosadit svou vůli. V tomto období už má jedinec realistické plány do budoucna. Umí dávat lásku i něhu a tíhne k dlouhodobým citovým závazkům (Říčan, 2004).

Dle S. Freuda se člověk v tomto období nachází v genitálním stádiu, dle J. Piageta se jedinec nachází ve formálních logických operacích a dle E. Eriksona se nachází ve fázi intimita vs. izolace. Intimita v tomto období jako taková má vyjadřovat spojení vlastní identity jedince s identitou partnera, avšak bez strachu, že ztratíme sebe sama. Součástí intimity by měl být i závazek, který může být vyjádřen sexuálně. Největším přínosem tohoto stádia pro budoucí období je láska (Farková, 2009).

Období mladé dospělosti se považuje za velmi důležitou fázi, kdy dochází k vytváření milostné intimity. Kdo se v tomto období neumí odpoutat od svých rodičů a není připraven na zralou lásku, může mít později problémy. Postupem času je méně možností a příležitostí k dalším vážným seznámením s potencionálními partnery. Navíc dochází i k dalším vnitřním změnám: rutina, stereotypy, klesající nadšení atd. Tohle všechno může mít za následek to, že jedinec více přilne k rodičům. Dosažení intimity se dá považovat za splněné až v té chvíli, kdy člověk prošel určitou vztahovou zkušeností. Jedinec hledá životního partnera a později díky společnému žití vidí jiné projevy chování toho druhého, kdy se oba snaží přizpůsobit se, aby společně mohli fungovat. Intimita jako taková má velmi důležitou roli v partnerských vztazích. Z výzkumů interpersonálních vztahů, tedy především partnerských, se v současné době nejvíce užívá teorie citové vazby (*attachment*) (Říčan, 2004).

Z výzkumu L. J. Nelsona a C. M. McNamara Barryové (2005) se ukázalo to, že ti jedinci, kteří se považovali za dospělé, byli více zaměřeni na rodinu a méně na sebe samé než ti jedinci, kteří se za dospělé ještě nepovažovali. Jde vidět, že jakýsi vstup do mladé

dospělosti je spojen s přáním rodinného života a jeho postupným budováním. Dále se z toho dá i vyvodit to, že jedinec nacházející se v období mladé dospělosti i vnitřně cítící být dospělým, je na rozdíl od jedince, který se necítí být dospělým, plně schopný sdílet svůj život s druhým člověkem. Právě to i popisuje E. Erikson (2002) ve svém stádiu intimita vs. izolace, které se uskutečňuje v mladší dospělosti, a právě jeho úspěšné zvládnutí je podmínkou pro danou schopnost.

V této práci se budeme držet věkového rozpětí od 20 do 30 let (např. Langmeier & Krejčířová, 2006; Říčan 2004). Bude však i důležité se samotných respondentů doptat, zda se cítí být dospělými, nebo se cítí někde mezi adolescencí a mladou dospělostí.

2 CITOVÁ VAZBA (ATTACHMENT)

Teorie citové vazby (*attachment theory*) vychází z psychoanalýzy, přesněji řečeno z teorie objektivních vztahů a z Britské školy objektivních vztahů. Pro oba přístupy je typická pozornost zaměřená na zvnitřňování interpersonálních zkušeností, především na důležitost emočního pouta mezi matkou a dítětem a pozdější vliv tohoto pouta na vývoj osobnosti jedince (Sable, 1992).

Koncept vztahové vazby (citová vazba; attachment; přimknutí; přilnutí) byl původně formulován známým autorem J. Bowlbym přibližně v polovině minulého století jako klinicko-vývojová teorie (Halama & Mazureková, 2013). Při formulování základních obrysů teorie vychází z etologie, kybernetiky a psychoanalýzy. Za důležitou spolupracovnici a pokračovatelku J. Bowlbyho je považována M. Ainsworthová. Základní principy teorie vztahové vazby dokázala převést na empirické poznatky a pomohla rozšířit samotnou teorii o vysvětlení individuálních rozdílů ve vazebných vztazích (*attachment relationships*) a koncept pečující osoby (*attachment figure*) jako bezpečné základny (*secure base*) (Bretherton, 1991). Teorie attachmentu byla zprvu koncipována jako prostředek k objasnění toho, proč blízké vztahy v rodině a ztráta takových vztahů jsou téměř nejdůležitější determinantou pozdějšího sociálního přizpůsobení a duševního zdraví (Shaver & Mikulincer, 2009). V dnešní době je tento koncept citové vazby používán jako interpretační rámec pro dospělé chování a prožívání (Halama & Mazureková, 2013).

2.1 Základní pojetí teorie attachmentu

J. Bowlby (1969; in Kulísek, 2000) definuje citovou vazbu jako emoční pouto, které se vyznačuje potřebou udržovat a vyhledávat blízkost s vazbovou osobou (*attachment figure*) především ve stresových situacích. Jako jediná z psychoanalytických teorií právě teorie přimknutí propojuje klinickou psychodynamickou teorii s obecnou psychologií. J. Bowlby ve své teorii přisuzuje velkou roli biologickému sklonu dítěte vytvářet přimknutí, aby zahajovalo, udržovalo a ukončovalo interakce s vazbovou osobou a mohlo ji tak využívat jako bezpečnou základnu. Dítě pomocí vazbového chování

(*attachment behavior*), jako je úsměv, broukání a pláč, na sebe upozorňuje a snaží se zapojit pečovatele do péče. Přimknutí je především důležité pro přežití, kdy blízkost k pečující osobě zvyšuje pocit bezpečí, poskytuje krmení, možnost poznávání prostředí, sociální interakci a ochranu (Fonagy & Target, 2005). Nejvíce se vazbové chování projevuje ve vztahu k matce. Dítě se snaží udržet si blízkost k pečující a podporující osobě (Rholes & Simpson, 2004). Interakce mezi pečující osobou a dítětem dávají vzniknout emoční a kognitivní zkušenosti. Tyto zkušenosti formují schopnost emocionální adaptace a ovlivňují formy chování v budoucnosti (Vaculík, 2006).

J. Bowlby porovnával obrovské množství empirických a teoretických textů v rozmezí od klinických pozorování dětí deprivovaných mateřskou péčí k etologii primátů a k Piagetově teorii kognitivního vývoje. Došel k závěru, že osobní základ pocitu bezpečí, sebehodnoty, účinného zvládnání, osobní pohody a kvality sociálních interakcí jedince v blízkých vztazích, začíná již s prvními pečovateli v dětství. Vyvodil též, že když jedinec nemá v dětství spolehlivé, důvěryhodné a podporující vztahy s blízkými lidmi, osobní vývoj je pokřiven vážnými negativními důsledky (Shaver & Mikulincer, 2009). Je to dáno tím, že utváření vztahové vazby k blízkému člověku je normativní záležitostí, tudíž se vytváří i u jedinců, kteří nemají adekvátní péči. Proto se vazba u různých jedinců může kvalitou lišit (Seibert & Kerns, 2009).

Základní funkcí citových pout (*affectional bond*) je vyhledávání a udržování vztahu a blízkosti mezi dítětem a vazbovou osobou. Právě tato potřeba vyhledávat a udržovat blízkost k vazbové osobě je způsobena závislostí novorozence na osobě, která jej může ochránit před nebezpečím a poskytnout mu ochranu. Důležitým cílem celé vztahové vazby je tedy udržení pocitu bezpečí a jistoty (*felt security*) (Shaver & Mikulincer, 2009). Pro dítě se stává vazbová osoba základnou bezpečí, ze které může objevovat svět a může se k ní zase vracet. V situaci ztráty jistoty dítě prožívá úzkost a smutek. Tato potřeba citové vazby nemusí být zcela naplněna. Právě charakter citového připoutání se později stává předobrazem prožívání a chování v interpersonálních interakcích (Slaměnik, 2011). Z pohledu evoluce se jedná o prostředek, jak si dítě zvyšuje své šance na přežití. Pokud dítě cítí, že mu pečující osoba poskytuje bezpečí a ujištění, naučí se, že mu vztah poskytuje bezpečné útočiště (*safe heaven*) (Allison et al., 2008). Tato potřeba vyhledávat a udržovat blízký vztah s pečující osobou je vrozená. V situacích ohrožení dítě přilne k pečující osobě, a když se tato osoba vzdálí, dítě začne projevovat separační úzkost (Slaměnik, 2011). J. Bowlby (1988) říká, že vazebný systém je nejvíce důležitý a nejvíce patrný v chování

dítěte během raných let života, nicméně je aktivní i v průběhu celého života, především v pozdějším hledání podpory a lásky v blízkých vztazích s partnery.

Podle M. Ainsworthové et al. (1978) se aktivace vazebného systému u kojence projevuje neverbálními projevy strádání, potřeby a přání blízkosti (pláč, volání), lokomotorickým chováním usilujícím o znovunavázání a udržení blízkosti. Systém vazbového chování (*attachment behavioral system*) je aktivován okolnostmi ohrožení pocitu jistoty a bezpečí, stejně tak jako setkáním se skutečným nebo symbolickým ohrožením, či zaregistrováním, že vazbová osoba není dostatečně blízko, nebo není zainteresovaná či zodpovědná. V takovémto případě je dítě automaticky motivováno hledat a znovunavázat skutečnou nebo symbolickou blízkost k vazbové osobě. J. Bowlby (1969/1982) takovéto chování pojmenoval jako hlavní strategii citové vazby (*primary attachment strategy*). Takovéto snahy o blízkost přetrvávají, dokud není dosaženo ochrany a jistoty. Vazebný systém je potom deaktivován a dítě se může navrátit k jiným aktivitám (Bowlby, 1969/1982). Utváření rané citové vazby vrcholí mezi druhým a třetím rokem dítěte, kdy je schopno představit si nepřítomnost pečující osoby a umí oddálit uspokojení z jejího návratu (Slaměník, 2011).

V dospělosti primární vazbová strategie nemusí nutně zahrnovat hledání blízkosti (*proximity behaviour*), ačkoliv je právě toto chování často iniciováno. Primární vazbová strategie může také zahrnovat vnitřní aktivaci uklidňujících mentálních reprezentací partnerů, kteří pravidelně poskytují péči a ochranu. Tyto kognitivní reprezentace mohou vytvořit pocit bezpečí a jistoty a pomoci jedincům úspěšně čelit hrozbám. Mentální reprezentace se mohou stát symbolickým zdrojem ochrany a jejich aktivace může vytvořit to, co by se mohlo nazvat symbolickou blízkostí (*symbolic proximity*) (Mikulincer & Shaver, 2007).

2.2 Vnitřní pracovní modely

Interakce probíhající mezi jedincem a vazbovou osobou jsou včleněny do mentální struktury. Nakonec se stávají relativně stabilními osobnostními znaky, které se označují jako vnitřní pracovní modely (*inner working models*) sebe a druhých osob (Shaver & Mikulincer, 2009). Tyto modely ovlivňují další interakce s ostatními lidmi (Allison et al., 2008). Už v dětství se začínají utvářet mentální reprezentace (vnitřní pracovní modely) self, druhých lidí a vzájemných vztahů. Ty vycházejí z raných zkušeností mezi dítětem a rodičem. Vytváří se interpretační filtry sociální percepce, vzpomínek a očekávání, které

ovlivňují chování člověka v interpersonálních interakcích (Bretherton & Munholland, 1999). Podle P. Zimmermanna (1999) se během dětství vnitřní pracovní modely stávají interní regulační strukturou, která při absenci vazbové osoby reguluje pocity úzkosti a nejistoty.

J. Bowlby (1973; in Bartholomew & Horowitz, 1991) popisuje dvě klíčová hlediska vnitřních pracovních modelů:

a) Zda je vazbová osoba dítětem vnímána jako dostupná, poskytující ochranu a bezpečí. Z toho modelu si dítě utváří pozitivní či negativní obraz druhých lidí.

b) Zda je self vnímáno jako osoba, na kterou reaguje vazbová postava. Z tohoto modelu si dítě utváří pozitivní či negativní obraz sebe sama. V tom se odráží i přesvědčení jedince, zda ho budou ostatní hodnotit pozitivně či negativně.

Pracovní modely nejsou statickými reprezentacemi, ale spíše základem sociálního očekávání a sociálního chování. Zakládají se na minulých zkušenostech a mohou být revidovány na základě nových zkušeností. Slouží jako excitátory a inhibitory každého s každým a jsou podkladem pro vytváření abstraktních a generalizovaných reprezentací vztahu s konkrétní osobou. Výsledkem je hierarchicky propojená paměťová síť, která zahrnuje epizodickou paměť (vzpomínky), konkrétní vztahové modely a obecné modely vedoucí k dosažení jistoty, hyperaktivaci a deaktivaci (Shaver & Mikulincer, 2009). Vnitřní pracovní modely nemusí být aktivní jen nevědomě. Vzhledem k situacím může dojít ke zcela záměrné a uvědomělé aktivaci (Maier et al., 2004).

Vnitřní pracovní modely se liší v rámci hierarchické sítě dostupnosti. Tedy čím můžou být aktivovány a čím bývá řízeno fungování vztahového vazebného systému v sociálních interakcích. Síla vnitřních pracovních modelů je determinována zkušenostmi, množstvím použití v minulosti a hustotou těchto spojení s dalšími modely. Z hlediska konkrétní roviny vztahu má model, který reprezentuje interakci s vazbovou osobou, nejvyšší dostupnost v následných interakcích s touto osobou. Z hlediska obecné roviny je model, který reprezentuje typické interakce s hlavní vazbovou osobou nejvíce dostupným pracovním modelem a má nejsilnější efekt na funkčnost vztahového vazebného systému. Upevňování tohoto pracovního modelu probíhá pomocí interakcí s vazbovými osobami a považuje se za důležitý psychologický proces, který je odpovědný za fungování osobnosti a má vliv i na osobnostní charakteristiky (Shaver & Mikulincer, 2009). Vnitřní

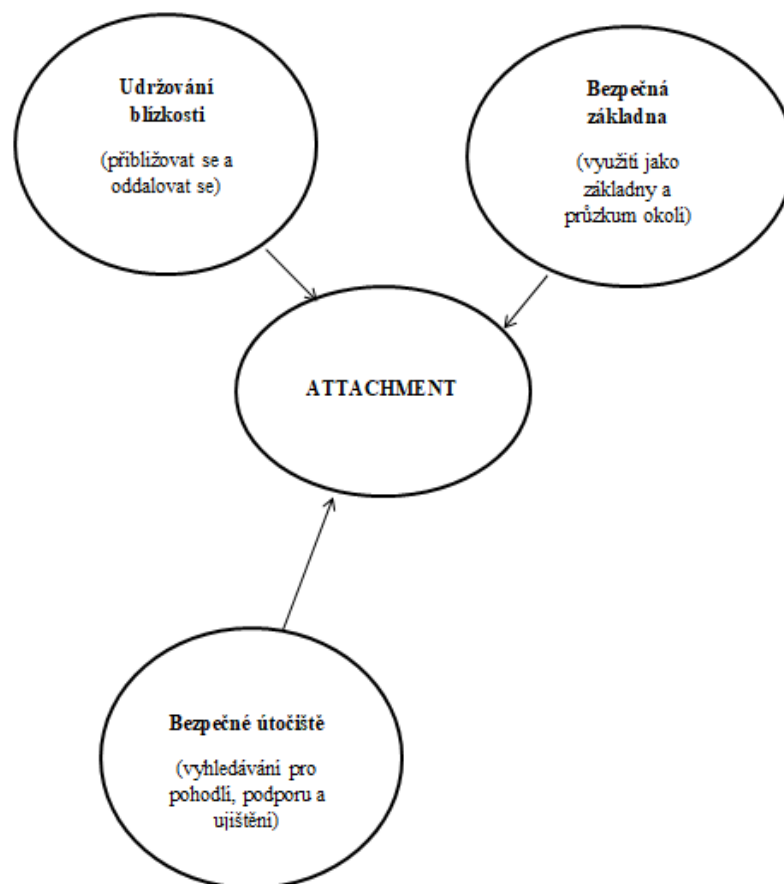
pracovní modely jsou předmětem aktualizace v průběhu nových sociálních zkušeností (Mikulincer & Shaver, 2007).

2.3 Základní komponenty citové vazby

Dle A. B. Nickersonové a R. J. Nagleho (2005) se citová vazba k vazbové osobě odlišuje různými komponentami od vztahů k jiným osobám. Komponenta **udržování blízkosti** (*proximity maintenance*) s vazbovou osobou zahrnuje i vyhledávání blízkosti (*proximity seeking*) především ve chvílích, kdy má dítě strach. Komponenta **bezpečného útočiště** (*safe haven*) představuje pro dítě vazbová osoba, ke které dítě může utéct před nebezpečím a dostat od této osoby pocit podpory a ujištění. Komponenta **bezpečné základny** (*secure base*) zahrnuje využití vazbové osoby jako základny, díky níž se dítě může zabývat průzkumem vnějšího okolí.

Obrázek č. 1: Definující komponenty attachmentu

(cit. dle C. Hazan & P. R. Shaver, 1994, str. 4, upraveno)

2.4 Hlavní a vedlejší vazbové postavy

Podle J. Bowlbyho (2010) mají děti téměř od začátku okolo sebe více než jednu postavu, ke které zaměřují své vazebné chování. Neznamená to však, že se děti k těmto osobám chovají stejně. Úlohu hlavní vazbové postavy mohou zastoupit i jiní lidé, než jsou biologičtí rodiče. Na to, jakou hlavní vazbovou postavu si dítě zvolí a ke kolika dalším se připoutá, má vliv především to, kdo se o něj stará. Roli hraje i složení domácnosti, ve které dítě žije. Z toho vyplývá, že skoro v každé kultuře to budou lidé jako biologická matka, otec, sourozenci a prarodiče. Je pravděpodobné, že si dítě z těchto lidí vybere jak hlavní vazbovou postavu, tak i vedlejší vazbové postavy (Bowlby, 2010).

H. R. Schaffer a P. E. Emersonová (1964) zkoumali 58 skotských dětí. Zjistili, že 29 % z nich zaměřovalo své vazebné chování k více než pouze jedné osobě skoro od chvíle, kdy začaly takové chování vykazovat. Ve třetím měsíci více než polovina zkoumaných dětí projevovala připoutanost k více než jedné osobě. V šestém měsíci to byly už tři čtvrtiny dětí. V osmnáctém měsíci jen 12 % dětí bylo připoutáno pouze k jedné osobě. Zatímco téměř třetina všech dětí měla až pět různých vazbových postav (Schaffer & Emerson, 1964). Hlavní vazbovou postavou byla u dětí po dobu prvního roku téměř vždy matka. V některých případech se matka v průběhu druhého roku o tuto pozici dělila s otcem. Z 58 skotských dětí měly tři děti jinou první vazbovou postavu než svou matku. Dvě děti si vybraly za první vazbovou osobu otce. Třetí dítě si za první vazbovou postavu vybralo babičku z důvodu toho, že matka dítěte měla velmi časově náročnou práci a o dítě se především starala babička. Z těchto pozorování můžeme vyvodit, že obvyklou hlavní vazbovou postavou je biologická matka, avšak její úlohu mohou zastat i jiné osoby (Bowlby, 2010). Podle J. Bowlbyho (1988) absence matky nemusí mít na dítě fatální dopad. Pokud se zástupce matky bude chovat mateřsky, tedy bude pohotově reagovat na potřeby dítěte na jeho signály a sociálně s ním komunikovat, dítě se k takové osobě bude chovat tak, jako by se jednalo o jeho pravou matku. Mezi nejběžnější vedlejší vazbové postavy jsou uváděni postavy jako otec, straší sourozenci a prarodiče. V průběhu času se u dítěte mění jak počet, tak i druh těchto vazbových postav (Bowlby, 2010). Dítě umí navázat citovou vazbu ke komukoliv, kdo je vůči němu v interpersonálních interakcích citlivý a vnímavý. Nejčastěji vzniká attachment mezi dítětem a matkou (Slaměník, 2011).

Uvedeme si zde i rozdíly mezi vazbovými osobami a kamarády ke hře. Dítě vazbovou osobu vyhledává, když je unavené, hladové, nejisté, cítí nebezpečí, nebo neví,

kde se nachází jeho vazbová osoba. V momentě, kdy osobu dítě najde, chce zůstat v její blízkosti. Dítě, které má jistotu, kde se jeho vazbová osoba nachází, začíná vyhledávat kamaráda ke hře. Role vazbové postavy a kamaráda ke hře mají rozdílné funkce, avšak nejsou neslučitelné. Matka jako vazbová osoba může vzhledem k dítěti vystupovat i jako partner ke hře (Bowlby, 2010).

2.5 Individuální rozdíly v attachmentovém systému

Téměř všechny děti jsou narozeny s normálním vazebným systémem, který je motivuje usilovat o blízkost a jistotu od vazbové osoby v čase potřeby či strádání. Nicméně kvalita fungování vazebného systému závisí i na schopnostech vazbové osoby v čase potřeby vnímat, reagovat a zmírnit strádání dítěte a poskytnout mu bezpečnou základnu, ze které se dítě může vrátit k jiným aktivitám (Bowlby, 1988). Podle J. Cassidyové (1999) se téměř všechny děti stanou připoutanými, avšak ne všechny děti jsou jistě připoutané. Kvalita interakcí právě s vazbovou osobou v čase potřeby je hlavní příčinou individuálních rozdílů ve fungování vazebného systému. Dítě potřebuje od vazbové osoby, aby byla dostupná, vnímavá a pohotová. Díky tomu dítě pociťuje vnitřní jistotu, že je svět bezpečné místo a že je možné prozkoumávat prostředí. Takovýto pocit je vnitřním signálem, že vazebný systém funguje a že hledání blízkosti je účinnou regulující strategií. Jestliže není vazbová osoba emočně a fyzicky k dispozici v čase potřeby či strádání, není pohotová k navázání blízkosti, neumí poskytnout bezpečnou základnu je fungování vazebného systému narušeno. Jedinec nezakouší podporu ani jistotu. Primární strategie selhává. Vznikají sekundární vazebné strategie attachmentu (*secondary attachment strategies*), jako hyperaktivace (*hyperactivation*) a deaktivace (*deactivation*) (Shaver & Mikulincer, 2009).

Hyperaktivační strategie je reakcí na chování vazbové osoby, která je pohotová k reakcím, ale nespolehlivá a nepředvídatelná. Jedinci pomocí této strategie zintenzivní způsob dožadování lásky a podpory od vazbové osoby. Cílem je udržet a popřípadě upozornit vazbovou osobu, která je nespolehlivá, aby poskytla bezpečí a podporu. Jedinec zachovává chronicky aktivovaný stav vazebného chování. To má za následek přehnané vyhodnocení nebezpečí, intenzivní dožadování pozornosti a podpory. Takováto strategie je typická u **úzkostné citové vazby** (Shaver & Mikulincer, 2009).

Deaktivovaná strategie je reakcí na chování vazbové osoby, která odmítá či odsuzuje a trestá blízkost a vyjádření strádání nebo zranitelnosti. Jedinec se učí skrývat a potlačovat tyto projevy. Vztahový vazebný systém je deaktivován navzdory tomu, že

nebylo dosaženo pocitu jistoty. Cílem této strategie je udržovat vztahový vazebný systém v takovém stavu, aby se jedinec vyhýbal rozrušení způsobenému neschopností nebo odmítáním ze strany vazbové osoby. Deaktivace vyžaduje popření vazebných potřeb, nezávislost ve vztazích a rezervovanost či odstup od sebe samého. Tato strategie je propojena s **vyhýbavou citovou vazbou** (Shaver & Mikulincer, 2009). J. Bowlby (1969/1982) deaktivaci strategii nazývá jako tzv. „*kompulzivní sebespoléhání*“.

2.6 Vazebné styly

Dítě má vrozenou potřebu citové vazby a závisí především na interpersonálních interakcích, v jaký typ citové vazby se rozvine. Jak už jsme zde zmínili, teorii citové vazby J. Bowlbyho podložila rozsáhlým výzkumem jeho kolegyně M. Ainsworthová, která provedla srovnávací výzkum dětí z Velké Británie a z Ugandy. Zjistila, že v různých zemích a u různých etnik existují stejné typy citové vazby (Slaměník, 2011). M. Ainsworthová (1967) popsala attachmentové styly pomocí laboratorního experimentu, který se nazývá Test neznámé situace (*The strange situation test*). Sledovala reakce dětí na odloučení a opětovné shledání s pečující osobou. Na základě pozorování identifikovala tři typy vazebných stylů: **bezpečný** (*secure attachment*), **úzkostný** (*anxious attachment*, též *ambivalent attachment*) a **vyhýbavý** (*avoidant attachment*) (Ainsworth, 1967).

Děti, které byly zařazeny mezi **bezpečně** (jistě) připoutané, vykazovaly stabilní pocit vztahové jistoty. Na odloučení reagovaly zjevným strádáním, později se zotavily a pokračovaly v prozkoumávání prostředí. Při opětovném shledání se svými matkami je děti vítaly s radostí a náklonností, reagovaly pozitivně na objetí a často iniciovaly kontakt. **Vyhýbavě** klasifikované děti se držely attachmentové strategie deaktivace. Během odloučení od matky a při opětovném shledání projevovaly málo strádání. Po odloučení od svých matek se jim při opětovném shledání aktivně vyhýbaly. Děti, které byly klasifikované jako **úzkostné**, se držely attachmentové strategie hyperaktivace. Děti vykazovaly strádání a zoufalství během odloučení od matky a konfliktní projevy v chování po opětovném shledání s jejich matkami (Ainsworth et al., 1978).

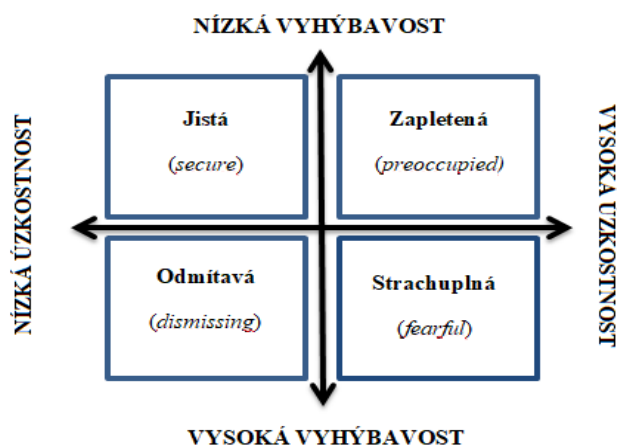
M. Mainová a J. Solomonová (1990) popsaly čtvrtý typ vazebného stylu nazvaný **dezorientovaný/dezorganizovaný** (*disorganised attachment*), který zahrnuje nezapadající, nevhodné chování a neobvyklé střídání úzkosti a vyhýbavosti. M. Mainová a její kolegové navrhli metodu, která se jako první zabývala zjišťováním kvality citové vazby Adult

Attachment Interview (AAI) u dospívajících a dospělých. V AAI se odpovídá na otevřené otázky ohledně vztahů s rodiči v dětství (Shaver & Mikulincer, 2009).

C. Hazanová a P. R. Shaver (1978; in Shaver & Mikulincer, 2009) aplikovali myšlenky J. Bowlbyho na výzkum milostných vztahů. Popsali tři kategorie citové vazby podle M. Ainsworthové (jistá, úzkostná a vyhýbavá). Respondenti si měli přečíst popisy těchto typů attachmentu a sami se přiřadit k jednomu druhu citové vazby podle popisu chování v milostných vztazích. Došlo k revidování a k začlenění Likertových škál (souhlas – nesouhlas), škál mnohočetných položek a rozšířením dimenze vyhýbavosti na dva subtypy, z čehož vychází rozšíření na čtyř kategoriální klasifikaci: **jistou** (*secure*), **zapletenou** (*preoccupied*), **odmítavou** (*dismissing*) a **strachuplnou** (*fearful*) citovou vazbu (Bartholomew & Horowitz, 1991). V jejich základu leží dimenze vyhýbavosti a úzkostnosti. Úzkostná dimenze značí strach z opuštění a z nedostatku lásky. Vyhýbavá dimenze značí odmítnutí intimity a emoční snahy. Lidé s bezpečnou vazbou mají nízký skóre v úzkostnosti i vyhýbavosti. Mají důvěru v blízké lidi i v sebe sama. Protikladem bezpečné vazby je strachuplná vazba, která má vysoký skóre v obou dimenzích. Takovíto lidé touží po blízkých vztazích, nicméně jsou velmi opatrní v navazování vztahů, protože se bojí toho, že je někdo odmítne, či jim ublíží. Lidé se zapletenou vazbou mají nízký skóre ve vyhýbání, ale vysoký skóre v úzkostné dimenzi. Jsou nadměrně ostražití v interpersonálních interakcích. Pociťují, že druzí lidé neinvestují do vztahu tolik sil jako oni sami. Odmítavý typ je opakem zapleteného typu. Vykazují vysoké skóre ve vyhýbání, ale nízké skóre v dimenzi úzkostnosti. Popírají důležitost blízkých vztahů a velice si cení nezávislosti (Slaměník, 2011).

Obrázek č. 2: Dvojdímní model attachmentu

(cit. dle K. Bartholomew & L. M. Horowitz, 1991, str. 227, upraveno)

2.7 Individuální rozdíly související s attachmentovými styly

Lidé, kteří se liší ve stylu připoutání (*attachment style*) se liší i způsobem, jakým chápou a prožívají interpersonální interakce. Lidé s bezpečnou vazbou vnímají, že vztahy s druhými za to stojí a neobávají se ublížení a opuštění. Relativně lehce se sblíží s ostatními lidmi (Vaculík, 2006). Bezpečně připoutaní lidé vypovídají, že jejich milostné vztahy jsou přátelštější, vřelejší, plné důvěry, podpory a zdůrazňují intimitu jako podstatný znak. Mají více stabilní romantické vztahy, než nejistě připoutaní lidé a vykazují větší spokojenost ve vztazích. Mají funkčnější a konstruktivnější projevy hněvu. Vykazují vyšší sebevědomí, považují se za kompetentnější, mají pozitivnější očekávání ohledně schopností čelit stresovým událostem, mají koherentní, vyvážený a dobře organizovaný model sebe sama (Shaver & Mikulincer, 2009).

Děti s vyhýbavou vazbou se straní blízkých vztahů s rodiči a s ostatními lidmi. V dospělosti mají tendence investovat méně do svých vztahů a mají problémy rozvíjet a udržovat své intimní vztahy (Vaculík, 2006). Popisují své romantické partnery jako méně vřelé a přátelské a s nižším emocionálním zapojením. Ve srovnání s bezpečně připoutanými lidmi, vyhýbavé osoby vykazují nižší úroveň spokojenosti, intimity, sebepoznání, podpůrného chování a pozitivních emocí během každodenních interakcí. Vykazují též vyšší úroveň negativních emocí. Tráví méně často a kratší čas s partnery opačného pohlaví. Často se vyhýbají důvěrností a cítí se nezúčastněně, napjatě a nudně během každodenních interakcí. V menší míře odpouští. Mají méně funkčními projevy hněvu jako je nepřátelství a hostilita (Shaver & Mikulincer, 2009).

Lidé s úzkostnou vazbou jsou méně důvěřiví. Mají potřebu být druhému na blízku, avšak zároveň se obávají, že je daná osoba může opustit (Vaculík, 2006). Popisují své partnery jako vášnivé a silně fyzicky přitažlivé. Naproti tomu své partnery popisují i jako nedůvěryhodné a nedostatečně podporující. Snaží se dosáhnout jednoty s partnerem. Jsou náchylní rychle se zamilovat. Vykazují silnou žárlivost a obavy z odmítnutí a z opuštění. Vykazují též větší labilitu v emocionálních reakcích a v chováních podporujících blízkost. Prožívají více trápení v interpersonálních vztazích (Shaver & Mikulincer, 2009).

Vyšší skóre v dimenzi úzkostnosti a vyhýbavosti je propojeno s méně konstruktivní a s méně vnímavou partnerskou komunikací. Jistě připoutaní s větší přesností vyjadřují své emoce a umí lépe vnímat neverbální signály svých partnerů (Feeney, 1994). Z poznatků

vyplývá, že attachmentové styly (jistý, nejistý – úzkostný, vyhýbavý) mají vliv na duševní zdraví, chování v romantických vztazích, řešení konfliktů, verbální a nonverbální komunikaci a spokojenost ve vztazích (Shaver & Mikulincer, 2009).

Negativní pocity během interpersonálních interakcí u nejistě připoutaných se projevují kardiovaskulárními reakcemi. U úzkostně připoutaných dochází během interakcí s přáteli ke zvyšování diastolického a systolického krevního tlaku. U vyhýbavých lidí dochází během konfliktních interpersonálních interakcí ke zvyšování diastolického krevního tlaku. Nejistá citová vazba tedy zesiluje fyziologické reakce související se stresem v každodenních interpersonálních interakcích (Gallo & Matthews, 2006).

2.8 Citová vazba v dospělosti

Vztahy z dětství ovlivňují to, jak navazujeme vztahy v dospělosti (Vaculík, 2006). Citová vazba v dětství se liší od attachmentu v dospělosti. Vazbová postava uspokojuje potřeby dítěte a poskytuje mu bezpečí a lásku, avšak vztah mezi dítětem a matkou je jednostranný. V dospělosti je typická reciprocita. Partner poskytuje a také péči dostává. Děti vyžadují péči a pozornost pečující osoby okamžitě, namísto toho starší děti a dospělí jsou už schopni spokojit se pouze s představou blízkosti. Prvotní vazbovou osobou je nejčastěji rodič, u dospělých to může být vrstevník či sexuální partner. Citová vazba u dospělých integruje tři složky chování: emoční, pečující a sexuální (Hazan & Shaver, 1994; in Slaměník, 2011). Dospělí lidé hledají blízkost především z důvodu prožívání úzkosti, ale jsou motivováni též jejich potřebou dostat a poskytovat péči a jejich sexuální aktivitou. Pokud je partner schopen poskytnout bezpečí a podporu, které má zafixované z rané citové vazby, pak se citová vazba poměrně lehce přenáší na romantického partnera v dospělosti. Vazbová osoba z dětství není nikdy zcela opuštěna. V období dospělosti je vyměněna za partnera, který je schopen poskytovat blízkost a bezpečí (Slaměník, 2011). Podle N. L. Collinsové a B. C. Freeneyové (2004) citová vazba v dospělosti vychází ze zkušeností s nejbližšími osobami v období dětství. Vztahy s rodiči nejvíce predikují charakter attachmentu v dospělosti (Hazan & Shaver, 1987).

2.9 Stálost citové vazby

J. Bowlby a jeho následovníci říkají, že raná citová vazba se stává zafixovaným předobrazem vztahů v dospělosti. Nicméně připouštějí změnu v důsledku pozdějších

zkušeností v interpersonálních vztazích (Slaměník, 2011). J. Bowlby byl totiž ovlivněn teorií kognitivního vývoje známého psychologa J. Piageta, která zahrnuje kombinaci procesů asimilace a akomodace. Z procesu asimilace usuzoval, že si lidé pamatují a hodnotí interakce s ostatními lidmi způsobem, který je ve shodě s jejich očekáváním a s jejich předsvědčením. Zároveň se chovají v interakci s vazbovou osobou tak, aby vyvolávali reakce, které jsou shodné s jejich očekáváním (Bretherton & Munholland, 1999). Akomodace je proces, při kterém dochází k přizpůsobování mentálních schémat v závislosti na nových informacích. Jak bylo zmíněno výše, pracovní modely se aktualizují z důvodu nových sociálních zkušeností. Existují dva druhy pracovních modelů. Jedná se o aktuální pracovní modely a rané (prototypické) pracovní modely. Tyto prototypické modely se vytváří zkušenostmi s vazbovými osobami v prvních letech života. Obsahují nevědomá očekávání, která přetrvávají a formují citovou vazbu během celého života. Nicméně aktuální pracovní modely jsou ovlivněny a aktualizovány důležitými událostmi a zkušenostmi, které nejsou shodné s dřívějšími zkušenostmi a z tohoto důvodu se mohou měnit (Mikulincer & Shaver, 2007). Celková citová vazba je tedy ovlivněna jak ranými pracovními modely, tak i aktuálními pracovními modely.

3 OSOBNOST

Osobnost pochází ze slova *persona*, zpočátku maska pro boha podsvětí, později stálý charakter, role a typ člověka. Osobnost bychom mohli nazvat jako celek duševního života jedince, kdy nejdůležitějším znakem je jedinečnost, odlišnost od všech jiných (Hartl & Hartlová, 2010). Osobnost můžeme též popsat jako určité charakteristické vzorce emocí, myšlení i chování, které vytváří individuální styl interakce se sociálním a s fyzickým prostředím (Atkinson, 2003). Osobnost má obrovský vliv na to, jak člověk funguje v intimních vztazích. Dochází ke spojení a propojení vlastní osobnosti právě s osobností partnera a k jejich vzájemné interakci (White et al., 2004).

Nejnámější modely osobnosti utvořili R. B. Cattell a H. J. Eysenck. Z těchto modelů vychází i pětifaktorový model osobnosti (*Big five*), který je vytvořen z přídavných jmen trvalejších a stálejších stavů jedince. Za hlavní představitele modelu Big five jsou považováni P. T. Costa a R. R. McCrae (Nakonečný, 2009).

3.1 Pětifaktorový model osobnosti

Pětifaktorová teorie osobnosti vychází z předpokladu, že je lidská přirozenost poznatelná, racionální, aktivní a variabilní. Zaměřuje se na zkoumání myšlení, chování a afektů. Na osobnost má být nahlíženo jako na systém a zároveň teorie osobnosti musí tento systém vymezit a definovat. Osobnostní systém lze v tomto případě popsat ve třech úrovních. Jedná se o osobnostní rysy, strategie zvládání, dovednosti a hodnoty a třetí úroveň jsou životní příběhy. Je důležité zmínit, že pětifaktorový model osobnosti nepředstavuje teorii, poskytuje prostor pro charakteristiku, abychom objevili rozdíly mezi jednotlivými osobami. Dané rozdíly jsou totiž stabilní v čase, a i konzistentní napříč různými situacemi (Eysenck & Eysenck, 1984; McCrae & Costa, 1999; in White et al., 2004).

Co se týká partnerských vztahů a osobnosti, je ve výzkumu nejčastěji používán pětifaktorový model osobnosti. Dle B. Jacksona et al. (2010) dnes existuje velké množství studií, které dokazují, že každý faktor z Big five určitým způsobem ovlivňuje to, jak se

chováme v partnerství. J. M. Malouff et al. (2010) objevili ve své studii významnou spojitost mezi spokojeností ve vztahu a čtyřmi faktory z Big five. Na základě této studie označili pětifaktorový model osobnosti za velmi užitečný pro porozumění partnerských vztahů (Malouff et al., 2010).

Pětifaktorový model sleduje dimenzi neuroticismu, extraverci, přívětivosti, svědomitost a otevřenost vůči zkušenosti. Tyto jednotlivé dimenze dle P. T. Costy a R. R. McCraeho (Hřebíčková, 2011, str. 97-98) obsahují dalších šest subškál, které pomáhají jednodušeji pochopit vliv těchto faktorů na oblast partnerství:

- **Neuroticismus** zahrnuje subškálu depresivity, hostility, impulzivity, zranitelnosti, úzkostnosti a rozpačitosti.
- **Svědomitost** zahrnuje subškálu pořádkumilovnosti, zodpovědnosti, disciplinovanosti, způsobilosti, cílevědomosti a rozvážnosti.
- **Přívětivost** zahrnuje subškálu důvěry, altruismu, upřímnosti, skromnosti, poddajnosti a jemnocitu.
- **Otevřenost vůči zkušenosti** zahrnuje subškálu estetického prožívání, fantazie, prožívání, novátorské činnosti, hodnot a idejí.
- **Extraverze** zahrnuje subškálu pozitivních emocí, družnosti, asertivity, vřelosti, aktivity a vyhledávání vzrušení.

3.1.1 Neuroticismus

Tato škála zkoumá odlišnosti mezi jedinci v emocionální stabilitě i labilitě. Emoční labilitu můžeme chápat jako problémy ve vyrovnávání se s běžnými každodenními starostmi. Lidé, kteří v této dimenzi dosahují vysokých skóre, se potýkají ve svém životě častěji s obavami, zahanbeností, nejistotou, úzkostmi i nervozitou. Intenzivněji i prožívají strach, smutek i celkově všechny stresové situace. Jedinci s nízkým skóre v této dimenzi vykazují větší emocionální stabilitu, klid a vyrovnanost (Hřebíčková, 2011).

Z hlediska partnerských vztahů je neuroticismus brán jako negativně působící faktor. Zjistilo se, že vysoký neuroticismus je spojen s mnohem čtenější rozvodovostí (Newcomb & Bentler, 1981). Prokázal se i negativní vliv neuroticismu na pocitovanou spokojenost v partnerství (Karney & Bradbury, 1995). Vyšší neuroticismus má vliv i na rodinnou nestabilitu (Cate et al., 2002). Zjistilo se i to, že neurotičtí jedinci mají kratší vztahy než jedinci, kteří neurotičtí nejsou (Shaver & Brennan, 1992). Dle B. R. Karneyho a

T. N. Bradburyho (1995) je právě tato dimenze nejdůležitějším prediktorem stability i kvality partnerství.

3.1.2 Svědomitost

Jedinci, kteří dosahují vysokého skóru v této dimenzi, jsou cílevědomí, vytrvalí, disciplinovaní, ctižádostiví, přesní, spolehliví a pořádní. Je logické, že to má přímý vztah ke studijním, a k pracovním výkonům jedince. Nicméně přehnaný extrém se může projevit pořádkumilovností, workoholismem či pedantností. Jedinci s nízkými hodnotami v této dimenzi jsou charakterističtí svou nedbalostí, lhostejností a tím, že naplňují své cíle s malým zaujetím a zájmem (Hřebíčková & Urbánek, 2001).

U dimenze svědomitosti se prokázal kladný vliv na pociťovanou spokojenost ve vztahu i to, že má kladný vliv na stabilitu samotného vztahu (Karney & Bradbury, 1995). Zjistil se i kladný vliv na délku vztahu (Shaver & Brennan, 1992). Nízké hodnoty v dimenzi svědomitosti prokázali větší náchylnost k nevěře (Orzeck & Lung, 2005).

3.1.3 Přívětivost

Tato dimenze zkoumá především jedince v oblasti interpersonálního chování. Jedinci s vysokým skórem jsou altruističtí, oplývají pochopením a porozuměním a jsou velmi ochotní pomáhat druhým. Často se u takových jedinců objevuje důvěra vůči druhým a preferují spolupráci před soutěžením. Lidé s nízkým skórem v této dimenzi jsou typičtí svou soutěživostí, egocentričností a častokrát se chovají hrubě a neomaleně (Hřebíčková, 2011).

Zjistilo se, že jedinci s vysokými hodnotami v této dimenzi vykazovali vyšší spokojenost, a i vyšší stabilitu ve svém partnerském vztahu (White et al., 2004).

3.1.4 Otevřenost vůči zkušenosti

Vysoký skór v této dimenzi značí zájem o nové zkušenosti, zvědavost, zálibu v rozmanitosti, otevřenost fantazii a vysokou vnímavost k prožívaným emocím. Takoví jedinci spíše preferují nekonvenční hodnoty, abstraktní témata a umění. Nízké hodnoty v této dimenzi vypovídají spíše o konvenčnosti, konzervativnosti, utlumeným emočním reakcím a držení se známého a poznaného (Hřebíčková, 2011).

Na to, zda má na vztahy nějaký vliv otevřenost vůči zkušenosti nebylo zjištěno. Pouze B. R. Karney a T. N. Bradbury (1995) zmínili její možné negativní spojení se stabilitou a spokojeností v partnerství.

3.1.5 Extraverze

Pro jedince, který má vysoké hodnoty v dimenzi extraverze je typické to, že má rád přítomnost ostatních lidí, zábavu, vzrušení a preferuje stimulující prostředí. Nízké hodnoty v této dimenzi vypovídají o nepřítomnosti takovýchto rysů. Introvertní jedinci jsou zdrženlivější, více samostatní a nezávislí (Hřebíčková, 2011).

Dimenze extraverze se pojí jak s negativními, tak i s pozitivními proměnnými ve vztahu. Byl zjištěn kladný vztah ke spokojenosti ve vztahu, avšak pouze u žen. Muži vykazovali nižší spokojenost a vyšší rozvodovost (White et al., 2004).

4 PARTNERSTVÍ

V mladém dospěllosti se často vyskytují témata, jako je láska, partnerské vztahy i sexualita. Na schopnost mít spokojený a šťastný intimní partnerský vztah se pohlíží jako na důležitý znak mladém dospěllosti. Je běžné, že první romantické vztahy vznikají už v období adolescence, nicméně oproti vztahům v mladém dospěllosti mají obvykle jinou povahu. Na začátku adolescence jsou vztahy typické svou nestálostí a pomíjivostí, ve střední adolescenci svou vášnivostí a idealismem, a s přechodem do dospěllosti svou blízkostí a větší důvěrností (Beyres & Seiffge-Krenke, 2010).

Důležité je zmínit to, že změna nastala i v postoji společnosti k partnerství. Dříve bylo časté se na počátku dospěllosti provdat a založit novou rodinu. V USA v roce 1950 byl průměrný věk 20 let pro ženy a 22 let pro muže pro vstup do manželství. Na počátku 21. století to bylo už o 5 let více. Očekávání, které dříve platilo pro věk vstupu do manželství, již neplatí. Lidé jsou v tomto rozhodování, kdy uzavřít sňatek svobodní a mohou ho přizpůsobit sobě samotným. Avšak tato svoboda obnáší i určitou zátěž osobní zodpovědnosti jedince z toho důvodu, že se nedá spoléhat na to, že je něco dané kulturou a lze se tím řídit. Dle J. J. Arnetta se totiž mladí lidé bez tradic a zvyků mohou cítit v rozhodování až příliš osamělí i zmatení, jakou sociální roli by vlastně měli správně přijmout (Arnett, 2004).

Zároveň tímto odsunem vstupu do manželství mladí dospělí získávají zkušenosti v oblasti intimity a partnerských vztahů. Postupně si tedy vytvářejí představu, s jakým partnerem by v budoucnu chtěli žít a s kým by naopak žít nemohli a ani nechtěli. Jedinec v mladém dospěllosti postupně přichází na to, že je připraven k významnějšímu závazku, a že touží po emocionální blízkosti, stabilitě i jistotě v partnerském vztahu (Arnett, 2004).

4.1 Citová vazba v určitých fázích partnerského vztahu

J. Bolwby (2005) byl zastáncem toho, že se citová vazba projevuje ve všech fázích partnerského vztahu, tedy jak v počáteční fázi, tak později i ve fázi, kdy se vztah více stabilizuje, a v období, kdy vztah například končí a dochází k rozchodu.

V počátcích vztahu, kdy se partneri sblíží, se začne aktivovat systém citové vazby. Pokud partneri očekávají, že vztah může vést k dlouhodobému partnerství, automaticky se u nich aktivuje očekávání od vztahu, které zahrnuje i emocionální složku důvěry a bezpečí i strach z odmítnutí. Jedinci s jistou citovou vazbou mnohem lépe zvládají prvotní kontakty s druhým člověkem, protože nepocítují strach a obavy z odmítnutí. Jedinci s úzkostnou citovou vazbou se projevují jako bezbranní a jejich záměrem je získat od partnera bezpečí, ochranu a blízkost. Jedinci s vyhybavou citovou vazbou se mnohdy chovají, jako by o partnera neměli ve skutečnosti ani zájem. Takoví jedinci mají strach ze sdílení svých zájmů i hodnot před osobou, které úplně nedůvěřují a obávají se nepochopení a odmítnutí. Naproti tomu u jistě připoutaných jedinců rychle dochází k tomu, že ve vztahu s partnerem pocítují důvěru (Mikulincer & Shaver, 2007).

Základní komponenty citové vazby (udržování blízkosti, bezpečná základna, bezpečné útočiště) jsou v počátcích partnerského vztahu naplňovány jak rodiči, tak i partnerem. V partnerském vztahu už jedinci v takové míře nevyhledávají fyzickou blízkost s rodiči, protože danou potřebu naplňuje partner. Může však přetrvávat emocionální sdílení s rodiči. Po letech v partnerském vztahu dochází k tomu, že partner naplňuje funkci bezpečné základny, jedná se o sdílení negativních pocitů, strachu, poskytování rad atd. Bezpečné útočiště se v partnerském vztahu uspokojuje nejpozději. Dává jedinci prostor pro objevování i pro osobní realizaci a pocit, že je na partnera spolehnutí v jakékoliv situaci (Fraley & Davis, 1997).

4.2 Citová vazba partnera

Je zřejmé, že partnerský vztah ovlivňuje i citová vazba partnera. Každý jedinec využívá určitý druh chování, kterým reaguje na chování jedince, se kterým je ve vztahu. Citové vazby obou partnerů na sebe reagují. Navíc se partneri mohou i lišit v tom co ve vztahu potřebují a po čem touží (Mikulincer & Shaver, 2007).

Dle M. Mikulincera a P. R. Shavera (2007, str. 319) má citová vazba vliv na celkový průběh partnerského vztahu třemi způsoby:

1. **Vliv partnerovy citové vazby** (*partner effects*) – jaký vliv má citová vazba partnera na prožívání druhého partnera v daném vztahu.
2. **Vliv typu vztahu** (*couple-type effects*) – jaký vliv má kombinace citových vazeb (jistých i nejistých stylů) obou partnerů na vlastnosti vztahu.

3. **Interakční vlivy** (*interactive effects*) – jak může být ovlivněna citová vazba jedince citovou vazbou partnera.

Výzkumy, které se zaměřovaly na vliv partnerovy citové vazby, potvrdily, že ti jedinci, kteří žili s partnerem, který měl nejistou citovou vazbu, vykazovali nižší spokojenost v partnerství. V tomto případě se potvrdila souvislost mezi nejistou citovou vazbou a horší spokojeností v partnerském vztahu (Mikulincer & Shaver, 2007). U vlivu typu vztahu na spokojenost ve vztahu se výzkumy rozcházejí. Určité studie (Berman et al., 1994; Dickstein et al., 2001; Senchak & Leonard, 1992; in Mikulincer & Shaver, 2007) přišly na to, že v případě, kdy oba partneři mají jistou citovou vazbu, vykazují větší spokojenost v partnerství. Kdežto u párů, které jsou smíšené (nejistá a jistá citová vazba) a u nejistých párů je spokojenost nižší. Nicméně v těchto výzkumech se už nezjistil rozdíl mezi nejistými a smíšenými páry. V dalších výzkumech byl potvrzen negativní vliv nejisté citové vazby na blízkost ve vztahu (Feeney, 1999 a) i na párovou komunikaci (Feeney et al., 2000). Výzkumy ukazují i to, že jistá citová vazba jedince může negativní dopady nejisté citové vazby partnera zmírňovat. U smíšených párů jedinci uváděli mnohem vyšší kvalitu partnerského vztahu i větší podporu důvěry ze strany partnera (Volling et al., 1998).

4.3 Sternbergova triangulární teorie lásky

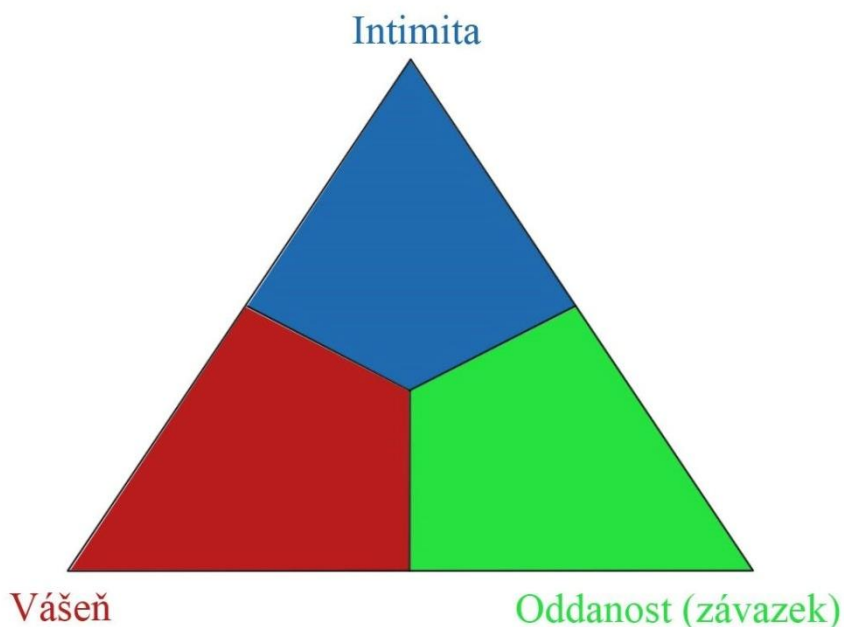
Lásku lze jen obtížně definovat slovy. Lásku mohou jedinci pociťovat k věcem, vlasti i k Bohu. Nejčastěji ale lásku vyjadřujeme jiným osobám jako kamarádům, rodičům, partnerovi a dětem (Evans, 2003). S láskou bývá často spojováno oceňování, respekt, zamilovanost i sexuální touha po druhém. Pokud člověk ve svém životě nepociťuje lásku, pocitově mu něco chybí (Stuchlíková, 2002). Jak víme, potřeba lásky, sounáležitosti a přijetí se v Maslowově pyramidě potřeb nachází na třetím místě, hned po potřebě jistoty a bezpečí (Malíková, 2011).

Láska je těžko změřitelný multidimenzionální, komplexní konstrukt (Sternberg, 1997). Vytvořilo se velké množství teorií lásky, a právě z nich i odvozené škály a dotazníky. Jednou s neznámějších je **triangulární teorie lásky** od R. J. Sternberga, který ji poprvé publikoval v roce 1986. Lásku zobrazil pomocí trojúhelníku, ve kterém rozdělil vrcholy na tři komponenty lásky: intimitu, oddanost (závazek) a vášeň. Dohromady tyto komponenty tvoří jeden celek (Sternberg, 1986). Tvar a velikost trojúhelníku lásky je daný intenzitou, prožíváním, očekáváním i chováním v partnerském vztahu (Hendrick et al.,

1989). Studie M. Hassebraucka a T. Buhla (1996) následně potvrdila, že tento model je funkční v praxi.

Obrázek č. 3: Sternbergův trojúhelník lásky (komponenty)

(cit. dle R. J. Sternberga, 1986, upraveno)

4.4 Jednotlivé komponenty Sternbergovy triangulární teorie lásky

Vášeň je především nejintenzivnější na začátku partnerského vztahu a zahrnuje psychické i fyzické vzrušení. Jedná se o tzv. „horkou komponentu“. Ze všech komponent vykazuje nejmenší stabilitu, a je tudíž nemožné ji kontrolovat vůlí. Začátek je velmi rychlý, vývoj vášně se nedá předvídat a postupem času klesá (Sternberg, 1986). Vášeň dokáže v partnerech rozvíjet touhu po sexuálním chtíči a po vzájemném dotyku, nicméně nejedná se jen o sexuální potřeby. Jde i o vzájemnou podporu, potřebu sebeaktualizace a sebeúcty, afiliace a o dominanci/submisi (Sternberg, 1988).

Intimita je hlavním pilířem a emocionální složkou, která pomáhá udržovat partnerský vztah. Považuje se za „hřejivou komponentu“. Intimita se vyvíjí a upevňuje postupně. U kvalitního partnerského vztahu intimita narůstá. Je typická především psychickou blízkostí, pochopením, porozuměním, podporou a souzněním. Intimita vytváří mezi partnery i důvěru, která je základem funkčního partnerského vztahu. Intimita a vášeň

jsou velmi úzce propojeny. Jedná se o to, že když je uspokojena intimita ve vztahu, může právě toto uspokojení vést k pocitu vášně. Tento princip funguje i opačně (Sternberg, 1997).

Dle R. J. Sternberga (1988) se intimita mezi partnery projevuje těmito charakteristikami:

- partnerům záleží na blahu toho druhého;
- jedinci pocítují štěstí, když jsou v přítomnosti toho druhého;
- cenní si sebe navzájem;
- snaží se o vzájemné porozumění;
- dávají si najevo, že se vzájemně na sebe mohou vždycky spolehnout;
- sdílí vzájemně svůj majetek i životy;
- vyjadřují a přijímají emoční podporu;
- mají důvěrnou komunikaci.

Oddanost (závazek) se považuje se tzv. „studenu komponentu“. Je nejstabilnější a přetrvává i při ochladnutí vášně a intimity. Tato popsaná komponenta se až časem více prohlubuje a narůstá. V této komponentě se nachází rozhodování a vůle, které mají vliv na budoucnost vztahu. Vytváří se postupně sdílením intimity, zvyků a hodnot mezi partnery. Oddanost můžeme dělit na krátkodobou (rozhodnutí jedince milovat druhého) a dlouhodobou (rozhodnutí jedince setrvat ve vztahu). Legálním potvrzením dlouhodobé oddanosti je rozhodnutí partnerů, že vstoupí do manželského svazku. Závazek často drží partnerský vztah, když nastane krize (Mahl, 2001). Dle R. J. Sternberga (1986) si většina jedinců myslí, že oddanost následuje až po dosažení intimity i vášně ve vztahu. I opačné pořadí, tedy nejdřív závazek a potom až vášně a intimita mohou fungovat. Jako příklad si můžeme uvést dříve často dohodnuté sňatky. V takových případech může i tak být v partnerství dosaženo všech tří komponent (Sternberg, 1986).

Partnerské vztahy prochází krizemi a proměnami, proto je důležité zmínit, že jednotlivé komponenty nejsou ve vztazích stálé (Sternberg, 1986). Na počátku vztahu je nejvýraznější komponentou vášně, která rychle naroste, ale rychle i klesá. Po nějaké době se ve vztahu objevuje intimita, jenž má pomalejší nástup a vyznačuje se větší stabilitou. Oddanost postupem času roste a u vztahů, které jsou funkční, zůstává i na vysoké úrovni.

Různá míra všech komponent vytváří dohromady dynamiku, díky které se utvářejí jednotlivé typy lásky (Sternberg, 1997).

4.5 Osm typů lásky

Je běžné a normální, že pocity obou partnerů se mohou lišit a mohou tedy ve stejnou chvíli každý prožívat jiný typ lásky. Navíc vývojem a časem se může pociťovaná láska ve vztahu k partnerovi měnit. Ke všemu je láska ovlivněna pudy, instinkty a genetikou. R. J. Sternberg (1986) na základě popsaných komponent výše, popsal osm druhů lásky:

- ✚ **Neláska** (*nonlove*) – není přítomna ani jedna komponenta lásky. Tento typ lásky charakterizuje velkou část našich osobních vztahů, kdy jde především jen o náhodné interakce.
- ✚ **Zalíbení** (*liking*) – když člověk pociťuje pouze intimitu v nepřítomnosti vášně a oddanosti. Tyto pocity by se daly přirovnat k pocitům, které člověk prožívá v přátelství. Člověk tedy může pociťovat blízkou intimitu vůči druhému, ale bez pocitu intenzivní vášně nebo bez záměru dlouhodobého závazku.
- ✚ **Bláznivá láska** (*infatuated love*) – tato láska je charakteristická vysokou vášní. Je typická u „lásky na první pohled“, kdy dochází k prožívání velké vášně při absenci intimity a oddanosti. Tento druh lásky se u jedince může projevat psychofyzilogickým vzrušením, somatickými příznaky (vyšší srdeční rytmus, bušení srdce atd.).
- ✚ **Prázdná láska** (*empty love*) – tato láska je výsledkem rozhodnutí, že má člověk závazek vůči druhému při absenci intimity i vášně. Tato láska se často objevuje u stagnujících vztahů, kde došlo ke ztrátě emocionálního zapojení i fyzické přitažlivosti a objevuje se i na počátku dohodnutých manželství.
- ✚ **Romantická láska** (*romantic love*) – u této lásky jsou přítomny komponenty intimity i vášně. Romantičtí milenci jsou k sobě tedy přitahováni jak emocionálně, tak i fyzicky, ale v tomto případě zde není náznak plánů do budoucna. Takový typ lásky často prožívají adolescenti.
- ✚ **Přátelská láska** (*companionate love*) – u této lásky se jedná o kombinaci intimity a oddanosti. V praxi se jedná o dlouhodobé manželství, kde se partneři spíše vnímají jako přátelé, protože vášně mezi nimi zanikla.

- ✚ **Pošetilá láska** (*fatuous love*) – u tohoto typu je přítomna vášeň a oddanost. Není zde přítomna intimita. Jedná se o takové případy, kdy k manželství dojde velmi brzy. Závazek je tedy učiněn na základě vášně bez stabilizační komponenty intimity. Pokud u této lásky dojde k vyhasnutí vášně, většinou manželství vede k rozvodu.
- ✚ **Dokonalá láska** (*consummate love*) – tato láska obsahuje všechny komponenty. Bývá nejčastějším cílem především v romantických vztazích. Dosažení dokonalé lásky je jednodušší, složitější je ji udržet, protože se ve vztazích objevuje pouze na přechodnou dobu.

Tab. č. 1: Rozložení komponent u určitých typů lásky

(cit. dle R. J. Sternberga, 1986, str. 123, upraveno)

Druh lásky	Intimita	Vášeň	Oddanost (závazek)
Neláska	X	X	X
Zalíbení	✓	X	X
Bláznivá láska	X	✓	X
Prázdná láska	X	X	✓
Romantická láska	✓	✓	X
Přátelská láska	✓	X	✓
Pošetilá láska	X	✓	✓
Dokonalá láska	✓	✓	✓

Takovéto teoretické vymezení od R. J. Sternberga (1997) se využívá k popisu aktuálního rozložení partnerského vztahu na základě daného rozpoložení oborou partnerů. Je důležité zmínit, že žádný výsledek není definitivní. Je navíc málo pravděpodobné, že člověk pocítí jen jeden určitý typ lásky za celý život (Sternberg, 1986).

4.6 Spokojenost v partnerství

Nespokojenost v partnerství se zvyšuje nejistotou a obavami jednoho z partnerů nebo obavami obou. Poranění (nevěra, nedostupnost partnera, odmítání partnera) aktivuje obranný systém citové vazby (deaktivace, hyperaktivace), který se projevuje hněvem, závislostí či chladným odpoutáním a může způsobovat silný stres. U nejisté citové vazby to

může mít za následek pesimistická očekávání od vztahu s partnerem, což může být velikou komplikací při znovunalezení harmonie v partnerství (Mikulincer & Shaver, 2007).

Jistý styl citové vazby naopak souvisí s vysokou důvěrností, spokojeností a nezávislostí ve vztahu (Feeney, 1999 b). Jedinci, kteří mají úzkostnou nebo vyhýbavou citovou vazbu, vykazují nižší spokojenost v partnerském vztahu (Mikulincer & Shaver, 2007). Výzkumy, které se zaměřovaly na souvislost mezi citovou vazbou a spokojeností v manželství potvrdily, že vyšší spokojenost vykazovali jedinci s jistou citovou vazbou (Alexandrov et al., 2005; Dickstein et al., 2001; in Mikulincer & Shaver, 2007). U nejisté citové vazby se našel rozdíl z hlediska pohlaví. Ženy s úzkostnou i vyhýbavou citovou vazbou udávaly, že nejsou v partnerství šťastné, muži s vyhýbavou vazbou vykazovali méně spokojenosti v partnerství než muži, kteří měli úzkostnou citovou vazbu (Scott & Cordova, 2002; in Mikulincer & Shaver, 2007). Páry, kde mají oba dva jisté citové vazby, se objevuje vysoká intimita i spokojenost ve vztahu (Senchak & Leonard, 1992; in Feeney et al., 2000). Další studie, které se na tuto oblast zaměřovaly, dané výsledky potvrdily (Ben Ari & Lavee, 2005; Berman et al., 1994; in Mikulincer & Shaver, 2007).

4.7 Stabilita vztahu

Jedinci s vyhýbavou a úzkostnou citovou vazbou mají v průměru kratší vztahy (cca 5-6 let) oproti lidem s jistou citovou vazbou (cca 10 let). Lidé s jistou citovou vazbou vykazují méně rozvodů (cca 6 %) než je tomu tak u lidí s vyhýbavou citovou vazbou (cca 12 %) i u lidí s úzkostnou citovou vazbou (cca 10 %) (Hazan & Shaver, 1987).

Nicméně nelze jen tak předpokládat, že pouze jistý styl citové vazby zajišťuje dlouhodobé a stabilní partnerství. Je dobré zmínit longitudinální studii (trvala 3 roky), jejímž cílem bylo ověřit závazek a délku partnerského vztahu. Ukázalo se, že muži s vyhýbavou citovou vazbou a ženy s úzkostnou citovou vazbou měli stabilní partnerský vztah, avšak nehodnotili jej pozitivně (Kirkpatrick & Davis, 1994; in Feeney et al., 2000). Úzkostní jedinci mohou často zažívat touhu po lásce a současně i to, že nechtějí opustit nefungující a nešťastný partnerský vztah (Mikulincer & Shaver, 2007). Další studie však poukázala na tendenci jedinců s úzkostnou citovou vazbou rozejít se a po chvíli se dát opět s partnerem dohromady. Navíc se takovéto chování i opakuje vícekrát během vztahu (Davis et al., 2003; Mikulincer & Shaver, 2007). Další studie se zaměřila na rozvedené jedince s vyhýbavou citovou vazbou. U takovýchto jedinců byla mnohem vyšší

pravděpodobnost, že jejich další manželství skončí opět rozvodem (Ceglian & Gardner, 1999; in Mikulincer & Shaver, 2007).

VÝZKUMNÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÝ PROBLÉM

Vztahy neodmyslitelně patří k životu každého člověka. Často se stává, že se lidé v určitých vztazích (k rodičům, přátelům, partnerům atd.) chovají specifickým způsobem a někdy si ani neuvědomují proč. Výzkumy jsou už více otevřeny tématu, že citová vazba, která se vytváří v dětství, má i možný pozdější vliv na utváření osobnostních charakteristik i na vztahy v dospělosti.

V teoretické části této diplomové práce jsme si vymezili koncepty citové vazby, osobnosti a partnerství. Jak už bylo zmíněno, citová vazba v dospělosti vychází především ze zkušeností s nejbližšími vazbovými osobami v dětství (Collins & Feeney, 2004). Vztahy jedince s rodiči v dětství nejvíce predikují citovou vazbu v dospělosti (Hazan & Shaver, 1987). Dle P. R. Shavera a M. Mikulincera (2009) má interakce s vazbovou osobou vliv jak na fungování osobnosti, tak i na osobnostní charakteristiky. V partnerském vztahu dochází k propojení osobnosti jedince s osobností jeho partnera a k jejich oboustranné interakci. Osobnost má tedy obrovský vliv na partnerský vztah (White et al., 2004). V dnešní době je velké množství studií, které popsaly, že každý faktor z Big five aspoň minimálním způsobem ovlivňuje to, jak se chováme v partnerském vztahu (Jackson et al., 2010).

Výzkum se zaměřuje na partnerské vztahy u respondentů v období mladší dospělosti (20-30 let). Cílem výzkumu této diplomové práce je prozkoumat souvislost mezi citovou vazbou (k matce a otci), osobnostními charakteristikami Big five (neuroticismus, svědomitost, přívětivost, otevřenost vůči zkušenosti, extraverte) a partnerstvím, konkrétně s dimenzemi modelu Sternbergovy triangulární škály lásky (vášeň, oddanost, intimita). Z dostupných zdrojů předpokládáme, že citová vazba k rodičům a osobnostní charakteristiky modelu Big five jsou významným prediktorem závazku a intimity v partnerském vztahu.

6 TYP VÝZKUMU A POUŽITÉ METODY

Pro nalezení odpovědí výzkumného cíle jsme se rozhodli pro kvantitativní výzkumný design. Předkládaná výzkumná část je korelační studií, kdy jde především o prozkoumání hypotéz o souvislostech mezi citovou vazbou (k matce a otci), osobnostními charakteristikami Big five (neuroticismus, svědomitost, přívětivost, otevřenost vůči zkušenosti, extraverte) a partnerstvím, konkrétně s dimenzemi modelu Sternbergovy triangulární škály lásky (vášeň, oddanost, intimita) v období mladé dospělosti (20-30 let).

6.1 Testové metody

V této studii jsme použili celkem tři testy: dotazník ECR-RS (vyhýbavost a úzkostnost k matce a otci), NEO pětifaktorový osobnostní inventář a Trinagulární škálu lásky. Jelikož ECR-RS ani Sternbergova triangulární škála láska nejsou standardizované metody, rozhodli jsme se u každé metody uvést Cronbachovu alfu.

6.1.1 ECR-RS (The experiences in close relationships – The relationships structures questionnaire)

Původně vznikl dotazník ECR (*Experiences in close relation*), který byl upraven a revidován, a vznikla novější verze ECR-R (*Experiences in Close Relationships*). Dotazník, který jsme v této diplomové práci použili, je ještě další upravenou verzí dotazníku ECR-R (Shaver & Mikulincer, 2009). Dotazník ECR-RS je sebeposuzovací dotazník, který obsahuje celkově 36 položek, kdy pomocí devíti stejných položek je zkoumán vztah k matce, otci, nejlepšímu příteli a partnerovi (Fraley et al., 2011). Dotazník sleduje míru vyhýbavosti a úzkostnosti u každé osoby (Shaver & Mikulincer, 2009). Míra vyhýbavosti je zkoumána prvními šesti položkami u každé osoby. Míra úzkostnosti je sledována následujícími třemi položkami taktéž u každé osoby. Důležité je i podotknout, že první čtyři otázky je nutné rekódovat. Respondent odpovídá na dané otázky pomocí sedmibodové stupnice (zcela souhlasím – zcela nesouhlasím) (Fraley et al., 2011).

Nejpůvodnější verze dotazníku ECR-RS obsahovala deset položek. Nicméně desátá položka byla z dotazníku z hlediska nepřesnosti vyřazena (Fralely et al., 2011). Překlad dotazníku z anglického jazyka do českého jazyka provedla ve své diplomové práci L. Dvorská (2008) a M. Schlesingerová (2009). V našem výzkumu nás zajímala citová vazba pouze k matce a k otci. Tudíž jsme použili celkově 18 položek.

Vnitřní konzistence v našem výzkumu dosáhla $\alpha=0,92$ u matky a $\alpha=0,91$ u otce v dimenzi vyhýbavosti. Celková vyhýbavost je $\alpha=0,89$. Vnitřní konzistence v dimenzi úzkostnosti $\alpha=0,68$ u matky a $\alpha=0,77$ u otce. Celková vnitřní konzistence v dimenzi úzkostnosti vyšla $\alpha=0,79$.

6.1.2 Neo pětifaktorový osobností inventář (NEO FFI – five factor inventory)

NEO inventáře vznikly prostřednictvím shlukové analýzy šestnácti faktorového osobnostního dotazníku (16 PF) od R. B. Cattella. Za autory NEO inventářů se považuje P. Costa a R. McCrae, kdy v roce 1987 vytvořili dotazník NEO-PI (*NEO personality inventory*). Následovala revidovaná verze NEO-PI-R. V roce 1992 byla vytvořena zkrácená verze NEO-FFI (*Neo five-factor inventory*). Ze všech těchto jmenovaných dotazníků byla právě verze NEO-FFI jako první přeložena do českého jazyka a validizována. Dotazník obsahuje pět škál a to: neuroticismus, přívětivost, svědomitost, otevřenost vůči zkušenosti a extraverci. Každá škála obsahuje 12 položek (celkově tedy 60 položek) a ty jsou ve formě tvrzení. Respondenti na dané tvrzení odpovídají na pětistupňové škále 0 – 4 (vůbec nevystihuje – úplně vystihuje). Záměrem bylo, aby škály obsahovaly takové osobností charakteristiky, jenž se nachází v normálních běžných psychologických knihách a zároveň i v běžném jazyce, což mělo přinést obrovskou výhodu pro diagnostiku. Zhruba polovinu položek je nutné rekódovat (Hřebíčková, 2011).

Vnitřní konzistence v našem výzkumu dosáhla $\alpha=0,88$ u neuroticismu, $\alpha=0,87$ u extraverci, $\alpha=0,73$ u otevřenosti vůči zkušenosti, $\alpha=0,76$ u přívětivosti a $\alpha=0,87$ u svědomitosti.

6.1.3 Triangulární škála lásky

R. J. Sternberg dle svoji triangulární teorie lásky vytvořil triangulární škálu lásky. Záměrem bylo, aby škála mohla měřit všechny tři komponenty lásky, tedy intimitu, vášeň i

oddanost. Respondenti mohou vypovídat o současném partnerském vztahu, minulém partnerském vztahu, anebo o vztahu, který by si přáli (Engel et al., 2002).

Dotazník se skládá ze 45 položek. Pro každou komponentu lásky je dáno 15 položek. V testu jsou nejprve položeny otázky týkající se intimity, následuje vášně a posledních 15 položek se týká oddanosti. Původně respondenti běžně odpovídali na dané tvrzení devítibodovou stupnicí (Sternberg, 1997). Nicméně z hlediska našeho prvního testu ECR-RS jsme stupnici změnili na sedmibodovou (zcela souhlasím – zcela nesouhlasím) pro lepší přehlednost celé testové baterie. Pro každou složku lásky je tedy minimum 15 a maximum 105. Žádné položky se nemusí rekódovat. Překlad do českého jazyka byl převzat z diplomové práce O. Trestové (2011).

Vnitřní konzistence v našem výzkumu dosáhla $\alpha=0,94$ u škály intimity, $\alpha=0,94$ u škály vášně a $\alpha=0,95$ u škály oddanosti. Naše hodnoty poukazují na silnou vnitřní konzistenci daného testu.

6.2 Formulace hypotéz ke statistickému testování

Cílem tohoto výzkumu je popsat a orientovat se ve zkoumaném problému a následně prozkoumat vztahy a interpretovat výsledky citové vazby, osobnosti a partnerství u mladých dospělých.

Na základě teoretické části jsme formulovali následující jednostranné hypotézy:

H1: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s extravertí.

H2: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s přívětivostí.

H3: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují se svědomitostí.

H4: Škály dotazníku ECR-RS kladně korelují s neuroticismem.

H5: Neuroticismus negativně koreluje se škálami Sternbergovy triangulární škály lásky.

H6: Otevřenost vůči zkušenosti negativně koreluje se škálami Sternbergovy triangulární škály lásky.

H7: Svědomitost, přívětivost a extraverte kladně korelují se škálami Sternbergovy triangulární škály lásky.

H8: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s intimitou.

H9: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s vášní.

H10: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s oddaností.

VO1: Jaké jsou rozdíly mezi muži a ženami u dimenzí citové vazby, u osobnostních charakteristik Big five a u dimenzí triangulární škály lásky?

VO2: Jaké jsou rozdíly u dimenzí citové vazby, u osobnostních charakteristik Big five a u dimenzí triangulární škály lásky podle toho, zda respondent vyrůstal dle něj v harmonické či neharmonické rodině?

VO3: Jaké jsou rozdíly u dimenzí citové vazby podle toho, jak respondent vyrůstal (v úplné rodině, s jedním vlastním a jedním nevlastním rodičem, jen s matkou, jen s otcem, jinak)?

VO4: Jaké jsou rozdíly u dimenzí citové vazby podle toho, zda respondentovi rodiče jsou v manželském svazku, v partnerství či rozvedení?

VO5: Jaké jsou rozdíly u osobnostních charakteristik Big five a u dimenzí triangulární škály lásky podle toho, jak dospěle se respondenti cítí (cítí se plně dospělí, cítí se v jakémsi mezistupni, necítí se dospělí)?

7 SBĚR DAT A VÝZKUMNÝ SOUBOR

Sběr dat probíhal od října 2019 do prosince 2019 formou online dotazníkového šetření pomocí google formuláře. Internetový odkaz na danou dotazníkovou baterii jsme sdíleli na sociální síti Facebook. Výzkumný soubor byl získán více typy nenáhodných výběrů. Pro sběr dat jsme využili techniku účelového výběru, techniku sněhové koule a techniku výběru na základě dobrovolnosti. Na úvodní straně dotazníku byl popsán důvod šetření a účel celého výzkumu. Respondenti byli ujistěni, že je výzkumné šetření zcela anonymní a naprosto dobrovolné. Respondenti byli seznámeni i s jediným omezením, a to s věkovým rozmezím 20-30 let.

7.1 Popis zkoumaného vzorku

Výzkumný soubor je reprezentován běžnou populací ve věku od 20 do 30 let (včetně), která ke dni 31. 12. 2019 činila 2 530 000 lidí, z toho 1 212 500 žen a 1 317 500 mužů (Český statistický úřad, 2019).

Výzkumu se zúčastnilo na 750 respondentů. Nicméně 19 respondentů jsme museli z důvodu nedodržení podmínky (vyšší nebo nižší věk 20-30 let) z výzkumu vyřadit. Celkově jsme tedy pracovali s výsledky 731 respondentů, z nichž bylo 605 žen (82,77 %) a 126 mužů (17,23 %). Jak už bylo zmíněno, věkové rozpětí respondentů se nachází od 20 do 30 let. Průměrný věk činí 23,26 let ($SD=2,64$). Pro přehlednost našeho vzorku jsme doplnili pár tabulek.

Tab. č. 2: Deskriptivní popis souboru žen a mužů z hlediska věku

Pohlaví	Počet	Průměr	Minimum	Maximum	SD
Ženy	605	23,1	20	30	2,53
Muži	126	24,0	20	30	3,04
Celkově	731	23,26	20	30	2,64

Legenda k tab. č. 2: SD – směrodatná odchylka

Jak můžeme vidět, tak převážnou část našich respondentů činí ženy. Mužů je z celkového 731 respondentů jen 126. Minimální i maximální věk se u žen a mužů shoduje.

Tab. č. 3: Frekvenční tabulka věku

Věk	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
20	126	17,24 %
21	91	12,49 %
22	102	13,95 %
23	115	15,73 %
24	97	13,27 %
25	65	8,89 %
26	43	5,87 %
27	28	3,83 %
28	24	3,28 %
29	16	2,18 %
30	24	3,27 %
Celkově	731	100 %

Nejpočetnější skupinou jsou respondenti, kterým bylo 20 let. Další nejpočetnější skupinou hned po dvacetiletých jsou respondenti ve věku 23 let.

Tab. č. 4: Frekvenční tabulka nejvyššího dosaženého vzdělání

Nejvyšší dosažení vzdělání	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
VŠ	332	45,42 %
SŠ s maturitou	381	52,12 %
VOŠ	12	1,64 %
Vyučen / Vyučena	3	0,41 %
ZŠ	3	0,41 %
Celkově	731	100 %

Nejpočetnější skupinou jsou respondenti, kteří mají nyní střední školu s maturitou. Za nimi jsou hned druhou nejpočetnější skupinou respondenti s vysokou školou.

Tab. č. 5: Frekvenční tabulka pocitu dospělosti

Nyní se cítím	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Cítím se v jakémsi mezistupni	480	65,65 %
Cítím nedospělý/á	44	6,03 %
Cítím se plně dospělý/á	207	28,32 %
Celkově	731	100 %

Na otázku, jak až moc se cítí být dospělými, 480 respondentů uvedlo, že se „cítí v jakémsi mezistupni“ (něco mezi adolescencí a dospělostí).

Tab. č. 6: Frekvenční tabulka aktuálních partnerských stavů

Aktuální stav	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
V dlouhodobém partnerském vztahu (delší než 1 rok)	331	45,28 %
Nezadaný / Nezadaná	240	32,84 %
Ženatý / Vdaná	59	8,07 %
V krátkém partnerském vztahu (méně než 1 rok)	99	13,54 %
Rozvedený / Rozvedená	2	0,27 %
Celkově	731	100 %

Celkově 331 respondentů je v delším partnerském vztahu, který je delší než 1 rok. Hned druhou nejpočetnější skupinou jsou aktuálně nezadaní, kterých v našem výzkumu je 240.

Tab. č. 7: Frekvenční tabulka typů minulých vztahů

V minulosti	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Jsem neměl/a žádný vztah	165	22,57 %
Jsem měl/a spíše povrchnější vztahy	247	33,79 %
Jsem měl/a spíše vážnější vztahy	319	43,64 %
Celkově	731	100 %

Na otázku, jaké respondenti měli minulé vztahy: 319 odpovědělo, že mělo spíše vážnější vztahy; 247 odpovědělo, že mělo spíše povrchnější vztahy; 165 odpovědělo, že nemělo žádný vztah.

Tab. č. 8: Frekvenční tabulka, s kým respondenti vyrůstali

Vyrůstal/a jsem	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
V úplné rodině	547	74,83 %
S jedním vlastním a jedním nevlastním rodičem	62	8,48 %
Jen s matkou	77	10,53 %
Jen s otcem	8	1,09 %
Jinak	37	5,07 %
Celkově	731	100 %

Na otázku, s kým respondenti vyrůstali, odpovědělo celkem 547 respondentů, že vyrůstali v úplné rodině. Nejméně respondentů vyrůstalo pouze s otcem.

Tab. č. 9: Frekvenční tabulka harmonické x neharmonické rodiny

Dle mě jsem vyrůstal	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
V harmonické rodině	525	71,82 %
V neharmonické rodině	206	28,18 %
Celkově	731	100 %

Respondenti měli i dle svého pocitu zhodnotit, zda vyrůstali v harmonické či v neharmonické rodině. Celkově 206 respondentů zhodnotilo, že vyrůstalo v neharmonické rodině.

Tab. č. 10: Frekvenční tabulka vztahů rodičů

Svazek (vztah) rodičů	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
V manželském svazku	485	66,35 %
V partnerství	9	1,23 %
Rozvedení	237	32,42 %
Celkově	731	100 %

Otázka zněla, v jakém vztahu jsou rodiče respondentů. Na 485 respondentů uvedlo, že jejich rodiče jsou v manželském svazku. Hned druhým nejčastějším bylo, že rodiče jsou rozvedení, přesněji to uvedlo na 237 respondentů.

Tab. č. 11: Nynější nejbližší osoba

Osoba, momentálně nejbližší	Absolutní četnost	Relativní četnost (%)
Partner/Partnerka	345	47,19 %
Jiné (blízký přítel atd.)	107	14,64 %
Otec	32	4,38 %
Matka	187	25,58 %
Sourozenec	60	8,21 %
Celkově	731	100 %

Zajímalo nás i to koho respondenti považují v mladém dospělosti za sobě nejbližšího. Až ve 345 případech respondenti udávali své partnery.

7.2 Etické hledisko a ochrana soukromí

Jak už bylo zmíněno, výzkum probíhal přes Facebook formou online dotazníku, který jsme vytvořili přes google formuláře. Výzkum byl zcela anonymní a účast na výzkumném šetření dobrovolná. Zároveň byli všichni respondenti obeznámeni s tím, že mohou od spolupráce kdykoliv odstoupit. V dotazníkové baterii byl přiložen můj osobní email, na který se mohli z důvodu nějakých nejasností a otázek obrátit. Respondenti neudávali žádné své osobní údaje.

Jelikož se na můj osobní email ozvala spousta lidí s tím, že by chtěli později zaslat výsledky celého výzkumu, přidali jsme na konci testové baterie okénko, kde mohli zájemci o takovéto výsledky uvést svůj email, na který jim později zašleme celou práci.

8 PRÁCE S DATY A JEJÍ VÝSLEDKY

Data, která jsme získali, byla uložena v programu Microsoft Excel. Následovalo přenesení dat do programu Statistica 13, kde i tato data byla vyhodnocena prostřednictvím metod deskriptivní statistiky a statistických testů.

Hned na úvod jsme provedli Shapiro-Wilkův W test, jenž patří k nejsilnějším testům pro ověření normality dat. Testy ukázaly, že naše naměřené hodnoty neodpovídají normálnímu rozložení dat ($p < 0,05$). S následným přihlédnutím k vysokému zešíkmení dat jsme se rozhodli, že budeme pracovat s neparametrickými testy, jako je Spearmanův korelační koeficient, Man-Whitneyho U test a Kruskallův-Wallisův H test.

Přejdeme nyní k podrobnému prostudování našich hypotéz. K ověřování našich hypotéz jsme použili **Spearmanův korelační koeficient**.

H1: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s extravertí.

Tab. č. 12: Vzájemný vztah mezi citovou vazbou a extravertí

Korelace proměnných	Spearmanovo R	Statistická významnost p
Vyh mat & Extraverze	-0,18	<0,001
Úzk mat & Extraverze	-0,19	<0,001
Vyh ot & Extraverze	-0,18	<0,001
Úzk ot & Extraverze	-0,11	0,004
Celk vyh & Extraverze	-0,22	<0,001
Celk úzk & Extraverze	-0,16	<0,001

Legenda k tab. č. 12: Vyh mat – vyhýbavost k matce; Úzk mat – úzkostnost k matce; Vyh ot – vyhýbavost k otci; Úzk ot – úzkostnost k otci; Celk vyh – celková vyhýbavost; Celk úzk – celková úzkostnost; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

Spearmanova korelace extraverte a jednotlivých dimenzí citové vazby vychází negativně. Jak můžeme vidět z tabulky č. 12, tak všechny výsledky mezi komponentami citové vazby a extravertí jsou statisticky významné. Všude se nachází velmi slabá či slabá

negativní korelace. V jednom případě se ukázala slabá negativní korelace mezi celkovou vyhybavostí a extravertí ($r=-0,22$). Můžeme tedy říci, že **Hypotézu H1 přijímáme.**

H2: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s přívětivostí.

Tab. č. 13: Vzájemný vztah mezi citovou vazbou a přívětivostí

Korelace proměnných	Spearmanovo R	Statistická významnost p
Vyh mat & Přívětivost	-0,16	<0,001
Úzk mat & Přívětivost	-0,19	<0,001
Vyh ot & Přívětivost	-0,17	<0,001
Úzk ot & Přívětivost	-0,18	<0,001
Celk vyh & Přívětivost	-0,21	<0,001
Celk úzk & Přívětivost	-0,20	<0,001

Legenda k tab. č. 13: Vyh mat – vyhybavost k matce; Úzk mat – úzkostnost k matce; Vyh ot – vyhybavost k otci; Úzk ot – úzkostnost k otci; Celk vyh – celková vyhybavost; Celk úzk – celková úzkostnost; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p<0,05$

Spearmanova korelace přívětivosti a jednotlivých dimenzí citové vazby vychází taktéž negativně. Všechny výsledky mezi dimenzemi citové vazby a přívětivosti jsou statisticky významné. Všude se nachází velmi slabá či slabá negativní korelace. V tomto případě se nejvyšší negativní korelace ukázala mezi celkovou vyhybavostí a přívětivostí ($r=-0,21$). Zde se nachází slabá negativní korelace. **Hypotézu H2 tedy přijímáme.**

H3: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují se svědomitostí.

Tab. č. 14: Vzájemný vztah mezi citovou vazbou a svědomitostí

Korelace proměnných	Spearmanovo R	Statistická významnost p
Vyh mat & Svědomitost	-0,18	<0,001
Úzk mat & Svědomitost	-0,08	0,038
Vyh ot & Svědomitost	-0,16	<0,001
Úzk ot & Svědomitost	-0,02	0,597
Celk vyh & Svědomitost	-0,19	<0,001
Celk úzk & Svědomitost	-0,05	0,174

Legenda k tab. č. 14: Vyh mat – vyhybavost k matce; Úzk mat – úzkostnost k matce; Vyh ot – vyhybavost k otci; Úzk ot – úzkostnost k otci; Celk vyh – celková vyhybavost; Celk úzk – celková úzkostnost; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p<0,05$

Spearmanova korelace svědomitosti a jednotlivých dimenzí citové vazby vychází taktéž negativně. Nicméně všechny výsledky mezi dimenzemi citové vazby a svědomitostí nejsou statisticky významné. U dimenzí, které jsou statisticky významné, se nachází velmi slabé negativní korelace. V tomto případě se nejvyšší negativní korelace ukázala mezi celkovou vyhybavostí a svědomitostí ($r=-0,19$).

Mezi úzkostností k otci a svědomitostí se neprokázal signifikantní vztah ($r=-0,02$ a $p=0,597$). Taktéž se neprokázal signifikantní vztah mezi celkovou úzkostností a svědomitostí ($r=-0,05$ a $p=0,174$). **Hypotézu H3 tedy nepřijímáme.**

H4: Škály dotazníku ECR-RS kladně korelují s neuroticismem.

Tab. č. 15: Vzájemný vztah mezi citovou vazbou a neuroticismem

Korelace proměnných	Spearmanovo R	Statistická významnost p
Vyh mat & Neuroticismus	0,15	<0,001
Úzk mat & Neuroticismus	0,28	<0,001
Vyh ot & Neuroticismus	0,19	<0,001
Úzk ot & Neuroticismus	0,25	<0,001
Celk vyh & Neuroticismus	0,21	<0,001
Celk úzk & Neuroticismus	0,30	<0,001

Legenda k tab. č. 15: Vyh mat – vyhybavost k matce; Úzk mat – úzkostnost k matce; Vyh ot – vyhybavost k otci; Úzk ot – úzkostnost k otci; Celk vyh – celková vyhybavost; Celk úzk – celková úzkostnost; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p<0,05$

Spearmanova korelace neuroticismu a jednotlivých dimenzí citové vazby vychází kladně. Všechny výsledky mezi dimenzemi citové vazby a neuroticismem jsou statisticky významné. Všude se nachází velmi slabá či slabá pozitivní korelace. V tomto případě se nejvyšší kladná korelace ukázala mezi celkovou úzkostností a neuroticismem ($r=0,30$). **Hypotézu H4 tedy přijímáme.**

H5: Neuroticismus negativně koreluje se škálami Sternbergovy triangulární škály lásky.

Tab. č. 16: Vzájemný vztah neuroticismu s intimitou, vášní a závazkem

Korelace proměnných	Spearmanovo R	Statistická významnost p
Intimita & Neuroticismus	-0,15	<0,001
Vášeň & Neuroticismus	-0,09	0,015
Oddanost & Neuroticismus	-0,05	0,140

Legenda k tab. č. 16: statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

Jak můžeme vidět z tabulky č. 16, všechny výsledky mezi neuroticismem a komponentami triangulární škály lásky nejsou statisticky významné. Mezi intimitou a vášní spolu s neuroticismem se nachází velmi slabá negativní korelace. Mezi oddaností a neuroticismem se signifikantní vztah nepotvrdil. V tomto případě se nejvyšší negativní korelace ukázala mezi intimitou a neuroticismem ($r = -0,15$). **Hypotézu H5 tedy nepřijímáme.**

H6: Otevřenost vůči zkušenosti negativně koreluje se škálami Sternbergovy triangulární škály lásky.

Tab. č. 17: Vzájemný vztah otevřenosti vůči zkušenosti s intimitou, vášní a závazkem

Korelace proměnných	Spearmanovo R	Statistická významnost p
Intimita & Otevřenost	0,01	0,738
Vášeň & Otevřenost	-0,01	0,937
Oddanost & Otevřenost	-0,05	0,215

Legenda k tab. č. 17: Otevřenost – otevřenost vůči zkušenosti; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

Jak můžeme vidět v tabulce č. 17, žádná komponenta triangulární škály lásky s otevřeností vůči zkušenosti signifikantně nekoreluje. **Hypotézu H6 tedy nepřijímáme.**

H7: Svědomitost, přívětivost a extraverze kladně korelují se škálami Sternbergovy triangulární škály lásky.

Tab. č. 18: Vzájemný vztah svědomitosti, přívětivosti a extraverze s intimitou, vášní a závazkem

Korelace proměnných	Spearmanovo R	Statistická významnost p
Přívětivost & Intimita	0,23	<0,001
Přívětivost & Vášně	0,13	<0,001
Přívětivost & Oddanost	0,15	<0,001
Svědomitost & Intimita	0,23	<0,001
Svědomitost & Vášně	0,19	<0,001
Svědomitost & Oddanost	0,24	<0,001
Extraverze & Intimita	0,16	<0,001
Extraverze & Vášně	0,12	<0,001
Extraverze & Oddanost	0,11	<0,001

Legenda k tab. č. 18: statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

Spearmanova korelace ukázala, že všechny výsledky mezi komponentami triangulární škály lásky a přívětivostí, svědomitostí a extraverzí jsou statisticky významné. Mezi každou dimenzí triangulární škály lásky a přívětivostí, svědomitostí a extraverzí se nachází velmi slabé a slabé kladné korelace. V tomto případě se nejvyšší kladná korelace ukázala mezi svědomitostí a oddaností ($r=0,24$). **Hypotézu H7 tedy přijímáme.**

H8: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s intimitou.

Tab. č. 19: Vzájemný vztah mezi citovou vazbou a intimitou

Korelace proměnných	Spearmanovo R	Statistická významnost p
Vyh mat & Intimita	-0,26	<0,001
Úzk mat & Intimita	-0,18	<0,001
Vyh ot & Intimita	-0,16	<0,001
Úzk ot & Intimita	-0,12	<0,001
Celk vyh & Intimita	-0,25	<0,001
Celk úzk & Intimita	-0,17	<0,001

Legenda k tab. č. 19: Vyh mat – vyhýbavost k matce; Úzk mat – úzkostnost k matce; Vyh ot – vyhýbavost k otci; Úzk ot – úzkostnost k otci; Celk vyh – celková vyhýbavost; Celk úzk – celková úzkostnost; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

Jak můžeme vidět z tabulky č. 19, všechny výsledky mezi komponentami citové vazby a intimitou jsou statisticky významné. Mezi každou dimenzí citové vazby a intimitou se nachází velmi slabé či slabé negativní korelace. V tomto případě se nejvyšší negativní korelace ukázala mezi vyhýbavostí k matce a intimitou ($r=-0,26$). **Proto hypotézu H8 přijímáme.**

H9: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s vášní.

Tab. č. 20: Vzájemný vztah mezi citovou vazbou a vášní

Korelace proměnných	Spearmanovo R	Statistická významnost p
Vyh mat & Vášně	-0,20	<0,001
Úzk mat & Vášně	-0,08	0,040
Vyh ot & Vášně	-0,12	<0,001
Úzk ot & Vášně	-0,04	0,302
Celk vyh & Vášně	-0,19	<0,001
Celk úzk & Vášně	-0,07	0,068

Legenda k tab. č. 20: Vyh mat – vyhýbavost k matce; Úzk mat – úzkostnost k matce; Vyh ot – vyhýbavost k otci; Úzk ot – úzkostnost k otci; Celk vyh – celková vyhýbavost; Celk úzk – celková úzkostnost; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

Spearmanova korelace vášně a jednotlivých dimenzí citové vazby vychází negativně. Nicméně všechny výsledky mezi komponentami citové vazby a vášně nejsou statisticky významné. U všech dimenzí, které jsou statisticky významné, se nachází velmi slabá či slabá negativní korelace. V tomto případě se nejvyšší negativní korelace ukázala mezi vyhýbavostí k matce a vášní ($r=-0,20$).

Mezi úzkostností k otci a vášní se neprokázal signifikantní vztah ($r=-0,04$ a $p=0,302$). Taktéž se neprokázal signifikantní vztah mezi celkovou úzkostností a vášní ($r=-0,07$ a $p=0,068$). **Hypotézu H9 tedy nepřijímáme.**

H10: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s oddaností.

Tab. č. 21: Vzájemný vztah mezi citovou vazbou a oddaností

Korelace proměnných	Spearmanovo R	Statistická významnost p
Vyh mat & Oddanost	-0,22	<0,001
Úzk mat & Oddanost	-0,11	0,004
Vyh ot & Oddanost	-0,08	0,023
Úzk ot & Oddanost	-0,05	0,175
Celk vyh & Oddanost	-0,18	<0,001
Celk úzk & Oddanost	-0,08	0,029

Legenda k tab. č. 21: Vyh mat – vyhýbavost k matce; Úzk mat – úzkostnost k matce; Vyh ot – vyhýbavost k otci; Úzk ot – úzkostnost k otci; Celk vyh – celková vyhýbavost; Celk úzk – celková úzkostnost; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

Spearmanova korelace oddanosti a jednotlivých dimenzí citové vazby vychází negativně. Nicméně všechny výsledky mezi komponentami citové vazby a oddanosti nejsou statisticky významné. U všech dimenzí, které jsou statisticky významné, se nachází velmi slabá či slabá negativní korelace. V tomto případě se nejvyšší negativní korelace ukázala mezi vyhýbavostí k matce a oddaností ($r = -0,22$).

Mezi úzkostností k otci a oddaností se neprokázal signifikantní vztah ($r = -0,05$ a $p = 0,175$). **Hypotézu H10 tedy nepřijímáme.**

VO1: Jaké jsou rozdíly mezi muži a ženami u dimenzí citové vazby, u osobnostních charakteristik Big five a u dimenzí triangulární škály lásky?

Tab. č. 22: Porovnání rozdílů mezi muži a ženami u citové vazby

Citová vazba	Pohlaví	N	AUC	U	Sig.
Vyh mat	Žena	605	0,36	27698,5	<0,001
	Muž	126			
Úzk mat	Žena	605	0,48	36713,0	0,516
	Muž	126			
Vyh ot	Žena	605	0,49	37137,5	0,650
	Muž	126			
Úzk ot	Žena	605	0,47	35594,5	0,242
	Muž	126			
Celk vyh	Žena	605	0,44	33412,0	0,029
	Muž	126			
Celk úzk	Žena	605	0,46	35249,0	0,184
	Muž	126			

Legenda k tab. č. 22: Vyh mat – vyhýbavost k matce; Úzk mat – úzkostnost k matce; Vyh ot – vyhýbavost k otci; Úzk ot – úzkostnost k otci; Celk vyh – celková vyhýbavost; Celk úzk – celková úzkostnost; N – počet respondentů; AUC – Area Under Curve; U – hodnota U testu; Sig. - statistická signifikance; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,0$

Pro porovnání citové vazby v mladší dospělosti z hlediska pohlaví jsme použili Man-Whitneyho U test. Výsledky ukazují, že existuje statisticky významný rozdíl u vyhýbavosti k matce mezi muži ($Md=3,17$) a ženami ($Md=2,50$). Signifikantní rozdíl se potvrdil i u celkové vyhýbavosti mezi muži ($Md=3,58$) a ženami ($Md=3,42$). Nejvyšší rozdíl mezi ženami a muži se nachází u vyhýbavosti k matce ($AUC=0,36$).

Tab. č. 23: Porovnání rozdílů mezi muži a ženami u Big five

Big five	Pohlaví	N	AUC	U	Sig.
Neuroticismus	Žena	605	0,41	31457,5	0,002
	Muž	126			
Extraverze	Žena	605	0,49	38032,0	0,969
	Muž	126			
Otevřenost	Žena	605	0,49	38084,5	0,988
	Muž	126			
Přívětivost	Žena	605	0,38	29191,5	<0,001
	Muž	126			
Svědomitost	Žena	605	0,45	33951,5	0,053
	Muž	126			

Legenda k tab. č. 23: Otevřenost – otevřenost vůči zkušenosti; N – počet respondentů; AUC – Area Under Curve; U – hodnota U testu; Sig. - statistická signifikance; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

V této tabulce porovnáváme taktéž pomocí Man-Whitneyho U testu rozdíly v osobnostních charakteristikách u Big five z hlediska mužů a žen. Výsledky ukazují, že existuje statisticky významný rozdíl u neuroticismu mezi muži ($Md=53,17$) a ženami ($Md=56,89$). Signifikantní rozdíl se potvrdil i u přívětivosti mezi muži ($Md=49,97$) a ženami ($Md=53,11$). Nejvyšší rozdíl se nachází u přívětivosti ($AUC=0,38$).

Tab. č. 24: Porovnání rozdílů mezi muži a ženami u triangulární škály lásky

Komponenty	Pohlaví	N	AUC	U	Sig.
Intimita	Žena	605	0,41	31209,5	<0,001
	Muž	126			
Vášeň	Žena	605	0,47	36040,0	0,336
	Muž	126			
Oddanost	Žena	605	0,43	32913,5	0,016
	Muž	126			

Legenda k tab. č. 24: N – počet respondentů; AUC – Area Under Curve; U – hodnota U testu; Sig. - statistická signifikance; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

Man-Whitneyho U test potvrdil dva signifikantní rozdíly. První statisticky významný rozdíl se potvrdil u intimity mezi muži ($Md=6,07$) a ženami ($Md=6,47$). Další signifikantní rozdíl se potvrdil u oddanosti mezi muži ($Md=6,01$) a ženami ($Md=6,33$). Nejvyšší rozdíl se nachází u intimity ($AUC=0,41$).

VO2: Jaké jsou rozdíly u dimenzí citové vazby, u osobnostních charakteristik Big five a u dimenzí triangulární škály lásky podle toho, zda respondent vyrůstal dle něj v harmonické či neharmonické rodině?

Tab. č. 25: Porovnání citové vazby z hlediska harmonických a neharmonických rodin

Citová vazba	Rodina	N	AUC	U	Sig.
Vyh mat	Harmonická	525	0,31	33328,0	<0,001
	Neharmonická	206			
Úzk mat	Harmonická	525	0,41	43980,0	<0,001
	Neharmonická	206			
Vyh ot	Harmonická	525	0,27	29933,5	<0,001
	Neharmonická	206			
Úzk ot	Harmonická	525	0,40	42866,5	<0,001
	Neharmonická	206			
Celk vyh	Harmonická	525	0,23	24927,0	<0,001
	Neharmonická	206			
Celk úzk	Harmonická	525	0,37	39827,0	<0,001
	Neharmonická	206			

Legenda k tab. č. 25: Vyh mat – vyhýbavost k matce; Úzk mat – úzkostnost k matce; Vyh ot – vyhýbavost k otci; Úzk ot – úzkostnost k otci; Celk vyh – celková vyhýbavost; Celk úzk – celková úzkostnost; N – počet respondentů; AUC – Area Under Curve; U – hodnota U testu; Sig. - statistická signifikance; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

Pro porovnání citové vazby v mladší dospělosti z hlediska harmonických a neharmonických rodin jsme použili opět Man-Whitneyho U test. Signifikantní rozdíly mezi harmonickými a neharmonickými rodinami se potvrdily u všech dimenzí citové vazby. Nejvyšší rozdíl se nachází mezi jedinci pocházející z harmonických ($Md=3,08$) a neharmonických ($Md=4,25$) rodin u celkové vyhýbavosti ($AUC=0,23$).

Tab. č. 26: Porovnání rozdílů u osobnostních charakteristik Big five z hlediska harmonických a neharmonických rodin

Big five	Rodina	N	AUC	U	Sig.
Neuroticismus	Harmonická	525	0,43	46996,5	0,004
	Neharmonická	206			
Extraverze	Harmonická	525	0,47	50396,5	0,152
	Neharmonická	206			
Otevřenost	Harmonická	525	0,40	43728,5	<0,001
	Neharmonická	206			
Přívětivost	Harmonická	525	0,41	44471,0	<0,001
	Neharmonická	206			
Svědomitost	Harmonická	525	0,45	48512,5	0,030
	Neharmonická	206			

Legenda k tab. č. 26: Otevřenost – otevřenost vůči zkušenosti; N – počet respondentů; AUC – Area Under Curve; U – hodnota U testu; Sig. - statistická signifikance; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

Man-Whitneyho U test nám v tomto případě ukazuje rozdílnost respondentů v rámci osobnostních charakteristik Big five (harmonická x neharmonická rodina). Signifikantní rozdíly se prokázaly u neuroticismu, otevřenosti vůči zkušenosti, přívětivosti a u svědomitosti. V tomto případě se největší rozdíl nachází u otevřenosti vůči zkušenosti (AUC=0,40) mezi jedinci pocházející z harmonických (Md=50,46) a neharmonických (Md=54,88) rodin.

Tab. č. 27: Porovnání rozdílů u komponent triangulární škály lásky z hlediska harmonických a neharmonických rodin

Komponenty lásky	Rodina	N	AUC	U	Sig.
Intimita	Harmonická	525	0,45	48669,5	0,035
	Neharmonická	206			
Vášeň	Harmonická	525	0,46	49817,5	0,097
	Neharmonická	206			
Oddanost	Harmonická	525	0,45	48827,5	0,041
	Neharmonická	206			

Legenda k tab. č. 27: N – počet respondentů; AUC – Area Under Curve; U – hodnota U testu; Sig. - statistická signifikance; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

Zde nám taktéž Man-Whitneyho U test ukazuje rozdílnost respondentů v rámci komponent triangulární škály lásky (harmonická x neharmonická rodina). Signifikantní

rozdíly se prokázaly u dvou komponent. Signifikantní rozdíl se potvrdil mezi jedinci pocházející z harmonických ($Md=6,46$) a neharmonických ($Md=6,26$) rodin u intimity. Dále se prokázal i signifikantní rozdíl mezi jedinci pocházející z harmonických ($Md=6,33$) a neharmonických ($Md=6,06$) rodin u oddanosti. Hodnota AUC je u intimity i oddanosti stejná.

VO3: Jaké jsou rozdíly u dimenzí citové vazby podle toho, jak respondent vyrůstal (v úplné rodině, s jedním vlastním a jedním nevlastním rodičem, jen s matkou, jen s otcem, jinak)?

Tab. č. 28: Porovnání rozdílů u citové vazby z hlediska toho, s kým respondenti vyrůstali

Citová vazba	Vyrůstal/a jsem:	N	H	Sig.
Vyh mat	V úplné rodině	547	6,62	0,162
	Vyrůstal/a jsem jinak	37		
	Jen s matkou	77		
	1 vlastním a 1 nevlastním rodičem	62		
	Jen s otcem	8		
Úzk mat	V úplné rodině	547	7,91	0,091
	Vyrůstal/a jsem jinak	37		
	Jen s matkou	77		
	1 vlastním a 1 nevlastním rodičem	62		
	Jen s otcem	8		
Vyh ot	V úplné rodině	547	56,12	<0,001
	Vyrůstal/a jsem jinak	37		
	Jen s matkou	77		
	1 vlastním a 1 nevlastním rodičem	62		
	Jen s otcem	8		
Úzk ot	V úplné rodině	547	20,41	<0,001
	Vyrůstal/a jsem jinak	37		
	Jen s matkou	77		
	1 vlastním a 1 nevlastním rodičem	62		
	Jen s otcem	8		
Celk vyh	V úplné rodině	547	30,85	<0,001
	Vyrůstal/a jsem jinak	37		
	Jen s matkou	77		
	1 vlastním a 1 nevlastním rodičem	62		
	Jen s otcem	8		
Celk úzk	V úplné rodině	547	27,51	<0,001
	Vyrůstal/a jsem jinak	37		
	Jen s matkou	77		
	1 vlastním a 1 nevlastním rodičem	62		
	Jen s otcem	8		

Legenda k tab. č. 28: Vyh mat – vyhýbavost k matce; Úzk mat – úzkostnost k matce; Vyh ot – vyhýbavost k otci; Úzk ot – úzkostnost k otci; Celk vyh – celková vyhýbavost; Celk úzk – celková úzkostnost; N – počet respondentů; H – hodnota Kruskallov-Wallisova H testu; Sig. - statistická signifikance; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

Kruskalův-Wallisův H test nám v tabulce č. 28 ukazuje rozdíly respondentů v rámci citové vazby, na základě toho, jak vyrůstali. Signifikantní rozdíly se potvrdily u vyhýbavosti k otci, u úzkostnosti k otci, u celkové vyhýbavosti i u celkové úzkostnosti.

Ovšem v tomto případě jsme si vědomi, že počet respondentů vyrůstající jen s otcem (N=8) je oproti ostatním kategoriím velmi malý. Nicméně pro ilustraci a kompletní přehled jsme se rozhodli uvést i tyto výsledky.

VO4: Jaké jsou rozdíly u dimenzí citové vazby podle toho, zda respondenti rodiče jsou v manželském svazku, v partnerství či rozvedení?

Tab. č. 29: Porovnání rozdílů u citové vazby z hlediska toho, v jakém vztahu (svazku) jsou respondenti rodiče

Citová vazba	Rodiče jsou:	N	H	Sig.
Vyh mat	V partnerství	9		
	V manželském svazku	485	9,75	0,011
	Rozvedení	237		
Úzk mat	V partnerství	9		
	V manželském svazku	485	2,80	0,254
	Rozvedení	237		
Vyh ot	V partnerství	9		
	V manželském svazku	485	46,66	0,002
	Rozvedení	237		
Úzk ot	V partnerství	9		
	V manželském svazku	485	21,52	<0,001
	Rozvedení	237		
Celk vyh	V partnerství	9		
	V manželském svazku	485	42,08	<0,001
	Rozvedení	237		
Celk úzk	V partnerství	9		
	V manželském svazku	485	24,03	0,002
	Rozvedení	237		

Legenda k tab. č. 29: Vyh mat – vyhýbavost k matce; Úzk mat – úzkostnost k matce; Vyh ot – vyhýbavost k otci; Úzk ot – úzkostnost k otci; Celk vyh – celková vyhýbavost; Celk úzk – celková úzkostnost; N – počet respondentů; H – hodnota Kruskalův-Wallisova H testu; Sig. - statistická signifikance; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

V tomto případě nám Kruskalův-Wallisův H test nepotvrdil u všech dimenzí citové vazby signifikantní rozdíly. Signifikantní rozdíl se nepotvrdil pouze u úzkostnosti k matce.

I u této výzkumné otázky si jsme vědomi, že počet respondentů, kteří uvedli, že jejich rodiče žijí v partnerství (N=9) je oproti ostatním kategoriím velmi malý. Nicméně, jak už jsme uvedli výše, pro ilustraci a kompletní přehled jsme se rozhodli uvést i tyto výsledky.

VO5: Jaké jsou rozdíly u osobnostních charakteristik Big five a u dimenzí triangulární škály lásky podle toho, jak dospěle se respondenti cítí (cítí se plně dospělí, cítí se v jakémsi mezistupni, necítí se dospělí)?

Tab. č. 30: Porovnání rozdílů u osobnostních charakteristik Big five z hlediska toho, jak až moc se respondenti cítí být dospělými

Big five	Cítím se:	N	H	Sig.
Neuroticismus	V mezistupni	480	64,86	<0,001
	Cítím se nedospělá/ý	44		
	Cítím se plně dospělá/ý	207		
Extraverze	V mezistupni	480	25,86	0,002
	Cítím se nedospělá/ý	44		
	Cítím se plně dospělá/ý	207		
Otevřenost	V mezistupni	480	0,59	0,744
	Cítím se nedospělá/ý	44		
	Cítím se plně dospělá/ý	207		
Přívětivost	V mezistupni	480	7,51	0,021
	Cítím se nedospělá/ý	44		
	Cítím se plně dospělá/ý	207		
Svědomitost	V mezistupni	480	58,06	0,003
	Cítím se nedospělá/ý	44		
	Cítím se plně dospělá/ý	207		

Legenda k tab. č. 30: otevřenost – otevřenost vůči zkušenosti; N – počet respondentů; H – hodnota Kruskallov-Wallisova H testu; Sig. - statistická signifikance; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

I v tomto případě nám Kruskalův-Wallisův H test nepotvrdil u všech dimenzí Big five signifikantní rozdíly. Signifikantní rozdíl se nepotvrdil u otevřenosti vůči zkušenosti ($p=0,744$).

Tab. č. 31: Porovnání rozdílů u komponent triangulární škály lásky z hlediska toho, jak až moc se respondenti cítí být dospělými

Komponenty lásky	Cítím se:	N	H	Sig.
Intimita	V mezistupni	480	21,87	<0,001
	Cítím se nedospělá/ý	44		
	Cítím se plně dospělá/ý	207		
Vášeň	V mezistupni	480	15,03	<0,001
	Cítím se nedospělá/ý	44		
	Cítím se plně dospělá/ý	207		
Oddanost	V mezistupni	480	25,98	<0,001
	Cítím se nedospělá/ý	44		
	Cítím se plně dospělá/ý	207		

Legenda k tab. č. 31: N – počet respondentů; H – hodnota Kruskallov-Wallisova H testu; Sig. - statistická signifikance; statistická signifikance je značena tučně v případě výsledků významných $p < 0,05$

Kruskalův-Wallisův H test potvrdil u všech dimenzí triangulární škály lásky signifikantní rozdíly. Jak můžeme vidět z tabulky u všech dimenzí triangulární škály lásky je $p < 0,001$.

9 DISKUZE

V kapitolách, které jsme popsali výše, jsme pojednávali o výzkumném šetření, které jsme i realizovali. Popsali jsme, jak byl proveden sběr dat, výběr výzkumného souboru i to, jakých jsme dosáhli výsledků. Na jejich podkladě jsme vyhodnotili platnost hypotéz. V této kapitole se opět k těmto informacím vrátíme a budeme je diskutovat.

Z důvodu našeho cíle výzkumu jsme zvolili kvantitativní výzkumný design. Prostřednictvím právě toho designu jsme mohli získat vícero respondentů do našeho výzkumného souboru a následně jsme mohli data přehledně vyhodnotit a zpracovat. Shapiro-Wilkův W test ukázal, že data nemají normální rozdělení. S následným přihlédnutím k vysokému zešikmení dat jsme se rozhodli, že budeme pracovat s neparametrickými testy, jako je Spearmanův korelační koeficient, Man-Whitneyho U test a Kruskallov-Wallisův H test.

Online dotazníkovou baterii jsme sdíleli na sociální síti Facebook. To nám umožnilo lépe oslovit cílovou populaci a získat tak větší počet respondentů do výzkumného souboru. Respondenti mohli díky online dotazníku cítit větší pocit anonymity, než u formy dotazníku tužka-papír, což nám mohlo také zvýšit počet jedinců, kteří se výzkumu zúčastnili. Výzkumný soubor byl získán více typy nenáhodných výběrů. Pro sběr dat jsme využili techniku účelového výběru (zaslání dotazníků jedincům, kteří spadají do naší cílové populace a splňují tedy dané kritérium), dále techniku sněhové koule (respondenti byli požádáni o zaslání dotazníku možným potenciaálním respondentům, kteří spadají do cílové populace a splňují tak dané kritérium), a techniku výběru na základě dobrovolnosti (sdílení dotazníku na sociálních sítích).

Dotazníková baterie celkem obsahovala: dotazník struktury vztahů ECR-RS, NEO inventář, triangulární škálu lásky a sociodemografické otázky. Celkově bylo v testu 141 položek, což mohlo určitě samo o sobě některé respondenty v průběhu vyplňování odradit. Nicméně respondenti nebyli dopředu obeznámeni o počtu položek, avšak byla jim poskytnuta informace, že jim vyplnění dotazníku zabere zhruba 15-20 minut. Jsme si vědomi i toho, že zmínění času mohlo taktéž některé z potenciaálních respondentů

odradit od účasti ve výzkumu ještě před jeho započítím. Nicméně podat respondentovi takovouto informaci o době nezbytné pro vyplnění dotazníku považujeme za korektní.

U všech škál jsme ověřovali reliabilitu – provedli jsme výpočet Cronbachova alfa. Hodnoty, které jsme získali, prokázaly uspokojivou vnitřní konzistenci. Nejnižší hodnota byla u úzkostnosti k matce ($\alpha=0,68$) a nejvyšší byla u oddanosti ($\alpha=0,95$).

Výzkumný soubor byl tvořen jedinci v období mladší dospělosti, tedy ve věkovém rozmezí 20 až 30 let. Proto, aby se jedinci mohli zapojit, museli splnit toto jediné kritérium. Žádná jiná kritéria jsme dále nedávali, abychom udrželi co nejpestřejší výzkumný soubor. Výzkumný soubor je tvořen celkem 731 respondenty, přičemž z toho je 605 žen (82,77 %) a 126 mužů (17,23 %). Z hlediska pohlaví je výzkumný soubor nevyrovnaný. Důvodem by mohla být větší ochota žen zúčastnit se, a i větší zájem o toto téma oproti mužům. Průměrný věk činí 23,26 let ($SD=2,64$) s věkovým rozmezím od 20 do 30 let, jak u mužů, tak i u žen. Nejpočetnější skupinou byli respondenti, kterým bylo 20 let (126 respondentů, 17,24 %). Další nejpočetnější skupinou hned po dvacetiletých byli respondenti ve věku 23 let (115 respondentů, 15,73 %). Nejméně bylo respondentů ve věku 29 let (16 respondentů, 2,18 %).

Větší četností zastoupení respondentů z nižších věkových kategorií si vysvětlujeme jednak tím, že jedinci v mladším věku nemají například práci na plný úvazek a mají na sledování sociálních sítí více času, a také tím, že dotazníky byly mimo jiné distribuovány potencionálním respondentům v autorčině okolí, kteří se spíše pohybují ve věkové kategorii do 25 let.

Co se týká vzdělání respondentů ve výzkumu, nejvíce zastoupené bylo středoškolské vzdělání s maturitou (381 respondentů, 52,12 %). Celkem 332 (45,42 %) respondentů má vysokoškolské vzdělání. Jsme si vědomi, že se dotazníková baterie sdílela především na Facebookových stránkách s vysokoškolskou tematikou, což mohlo danou situaci ovlivnit.

Jelikož zkoumáme respondenty ve věku mladší dospělosti, je časté, že se v této věkové kategorii všichni jedinci necítí být dospělými například z důvodu studování vysoké školy, finanční nezávislosti na rodičích, ale i z důvodu společného bydlení s rodiči. S. Ježek et al. (2016) uvádí, že u každého jedince je velmi individuální to, kdy se začne cítit být dospělým. Z celkového výzkumného souboru odpovědělo 480 (65,65 %) respondentů, že se cítí v jakémsi mezistupni. Tedy někde mezi adolescencí a dospělostí. Plně dospělých

se cítilo 207 (28,32 %) respondentů. Pouze 44 (6,03 %) respondentů uvedlo, že se necítí být dospělými.

Zajímalo nás i to, kdo je pro respondenty v nynější chvíli nejbližší. Nejvíce respondentů, přesněji 345 (47,19 %) odpovědělo, že jejich nynějším nejbližším člověkem je jejich partner/ka. Matku označilo 187 (25,58 %) respondentů. Nejméně respondentů 32 (4,38 %) označilo za nejbližšího člověka svého otce. To, že nejpočetnější byla odpověď partner/ka můžeme vysvětlit. Citová vazba je v dětství naplňována pečující osobou. Později v počátcích partnerského vztahu jsou základní komponenty citové vazby naplňovány, jak rodiči, tak i partnerem. S prohlubováním partnerského vztahu dochází k tomu, že jedinci už tolik nevyhledávají fyzickou blízkost s rodiči, protože tuto potřebu naplňuje partner. Samozřejmě může přetrvávat emocionální sdílení s rodiči. Když se vztah prohloubí ještě více, dochází k tomu, že partner naplňuje i funkci bezpečné základny (sdílení negativních pocitů, rad i strachu). Nejpozději se v partnerském vztahu uspokojuje bezpečné útočiště, díky tomu má jedinec prostor pro osobní realizaci (Fraley & Davis, 1997).

Nyní se již přesuneme k interpretaci výsledků a k jejich diskuzi. Na základě výsledků dřívějších studií i literárních pramenů jsme stanovili celkem 10 hypotéz a 5 výzkumných otázek. V prvních čtyřech hypotézách jsme se zaměřovali na korelace mezi citovou vazbou a osobnostními charakteristikami Big five. Emoční pouto mezi matkou a dítětem má vliv na vývoj osobnosti jedince (Sable, 1992). Vytvořili jsme tedy hypotézu H1: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s extraverzí. Na základě našich výsledků jsme hypotézu H1 přijali. Nejvyšší negativní korelace se nachází mezi celkovou vyhýbavostí a extraverzí ($r=-0,22$ a $p<0,001$). V tomto případě se přesněji jedná o negativní slabou korelaci. Jak bylo zmíněno dříve dle P. R. Shavera a M. Mikulincera (2009) má interakce s vazbovou osobou vliv jak na fungování osobnosti, tak i na osobnostní charakteristiky. Tudíž jsme logicky mezi citovou vazbou a extraverzí předpokládali negativní korelaci, která se nám potvrdila.

Další hypotéza zněla H2: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s přívětivostí. Na základě našich výsledků jsme hypotézu H2 přijali. Nejvyšší negativní korelace se nachází mezi celkovou vyhýbavostí a přívětivostí ($r=-0,21$ a $p<0,001$). V tomto případě se taktéž jedná o negativní slabou korelaci.

Hypotéza H3 zněla: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují se svědomitostí. Ukázalo se, že všechny výsledky mezi komponentami citové vazby a svědomitostí nejsou statisticky významné. Mezi úzkostností k otcí a svědomitostí se neprokázal signifikantní vztah ($r=-0,02$ a $p=0,597$). Taktéž se neprokázal signifikantní vztah mezi celkovou úzkostností a svědomitostí ($r=-0,05$ a $p=0,174$). Na základě toho, jsme hypotézu H3 nepřijmuli. Proč se nepotvrdil signifikantní vztah, je otázkou. U všech dimenzí vyhybavosti spolu se svědomitostí jsme totiž signifikantní vztah objevili.

Další ověřovaná hypotéza, zněla H4: Škály dotazníku ECR-RS kladně korelují s neuroticismem. Na základě našich výsledků jsme hypotézu H4 přijali. Nejvyšší kladná korelace se nachází mezi celkovou úzkostností a neuroticismem ($r=0,22$ a $p=<0,001$). V tomto případě se přesněji jedná o slabou pozitivní korelaci.

Následující hypotézy se budou týkat korelací jednotlivých osobnostních charakteristik Big five s komponentami triangulární škály lásky. Následuje hypotéza H5: Neuroticismus negativně koreluje se škálami Sternbergovy triangulární škály lásky. Statisticky významný vztah se nepotvrdil mezi oddaností a neuroticismem ($r=-0,05$ a $p=0,140$). Hypotézu H5 tedy nepřijímáme. Jak už bylo zmíněno z hlediska partnerských vztahů, je neuroticismus brán jako negativně působící faktor. Vysoký neuroticismus je spojen s mnohem čtenější rozvodovostí (Newcomb & Bentler, 1981). Neuroticismu má negativní vliv na pocíťovanou spokojenost v partnerství (Karney & Bradbury, 1995). Neuroticismus má vliv i na rodinnou nestabilitu (Cate et al., 2002). Neurotičtí jedinci mají kratší vztahy než jedinci, kteří neurotičtí nejsou (Shaver & Brennan, 1992). Proč se nepotvrdil signifikantní vztah mezi neuroticismem a oddaností, je otázkou. Nicméně u studie G. Ahmetoglua et al. (2010) se taktéž neprokázala žádná spojitost mezi oddaností a neuroticismem.

Nepřijmuli jsme hypotézu H6: Otevřenost vůči zkušenosti negativně koreluje se škálami Sternbergovy triangulární škály lásky. Z důvodu toho, že se statisticky významný vztah nepotvrdil u žádné komponenty triangulární škály lásky. Zda má na partnerský vztah nějaký vliv otevřenost vůči zkušenosti, nebylo zjištěno. B. R. Karney a T. N. Bradbury (1995) zmínili její možné negativní spojení se stabilitou a spokojeností v partnerství. Ani u studie G. Ahmetoglua et al. (2010) se mezi otevřeností vůči zkušenosti a oddaností nepotvrdil žádný vztah.

Další hypotéza H7 zněla: Svědomitost, přívětivost a extraverze kladně korelují se škálami Sternbergovy triangulární škály lásky. Všechny výsledky mezi komponentami trinagulární škály lásky a přívětivostí, svědomitostí a extraverzí jsou statisticky významné. V tomto případě se zde nachází velmi slabé i slabé pozitivní korelace. V tomto případě se nejvyšší kladná korelace ukázala mezi svědomitostí a oddaností ($r=0,24$ a $p=<0,001$). Hypotézu H7 tedy přijímáme. Opět zmíníme studii G. Ahmetoglua et al. (2010), kdy v jejich případě intimita i oddanost byly pozitivně spojeny s přívětivostí i svědomitostí. V našem případě se pozitivní korelace objevila i mezi extraverzí a vášní, oddaností, intimitou. U zmíněné studie G. Ahmetoglua et al. (2010) se nicméně významnější vztah mezi extraverzí a oddaností neprokázal. Jak už bylo zmíněno dříve, zjistilo se, že jedinci s vysokými hodnotami ve škále přívětivosti vykazovali vyšší spokojenost i vyšší stabilitu ve svém partnerském vztahu (White et al., 2004). Extraverze se i v dalších různých studiích pojila, jak s pozitivními, tak i s negativními proměnnými v partnerském vztahu. Byl zaregistrován kladný vztah ve spokojenosti v partnerském vztahu, ale v tomto případě jen u žen. Naproti tomu muži vykazovali nižší spokojenost a vyšší rozvodovost (Bentler, Newcomb; Karney, Bradbury; Sabatelli et al; in White et al., 2004). V našem případě se potvrdil pozitivní vztah mezi extraverzí a komponentami triangulární škály lásky. V mnoha výzkumech (Karney, Bradbury; Kwan et al.; Shaver, Brennan; in White, Hendrick, Hendrick, 2004) se ukázalo, že svědomitost je velmi významným prediktorem pozitivních vztahových charakteristik a následně i podporuje utváření a udržení oddanosti.

Následující hypotézy se budou týkat korelací mezi citovou vazbou s komponentami triangulární škály lásky. Dle H. T. Reise (2006) můžeme citovou vazbu považovat za rámec, který může objasňovat pocity, myšlenky i chování, jenž se podílí na míře intimity v partnerských vztazích. Interpersonální interakce mohou být v dospělosti ovlivněny typem citové vazby i vnitřními pracovními modely, které se vytvořily v dětství pomocí interakcí s pečující osobou. To následně ovlivňuje i to, do jaké míry prožíváme a regulujeme své emoce. S tím i souvisí, jak jsme ochotni či schopni dosáhnout ve svých partnerských vztazích intimity (Pietromonaco et al., 2000). Vytvořili jsme tedy hypotézu H8: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s intimitou. Všechny výsledky mezi komponentami citové vazby a intimitou jsou statisticky významné. Mezi každou dimenzí citové vazby a intimitou se nachází velmi slabé či slabé negativní korelace. V tomto případě se nejvyšší negativní korelace ukázala mezi vyhýbavostí k matce a intimitou ($r=-0,26$ a $p=<0,001$). Proto hypotézu H8 přijímáme.

Hypotéza H9 byla vymezena takto: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s vášní. Všechny výsledky mezi komponentami citové vazby a vášně nejsou statisticky významné. U všech dimenzí, které jsou statisticky významné, se nachází velmi slabá či slabá negativní korelace. Mezi úzkostností k otci a vášní se neprokázal signifikantní vztah ($r=-0,04$ a $p=0,302$). Taktéž se neprokázal signifikantní vztah mezi celkovou úzkostností a vášní ($r=-0,07$ a $p=0,068$). Hypotézu H9 tedy nepřijímáme. Nicméně je zajímavé, že vyhýbavost hraje roli v prožívané vášni. Například mezi vyhýbavostí k matce a vášní je slabá negativní korelace ($r=-0,20$ a $p<0,001$). A mezi celkovou vyhýbavostí a vášní se nachází velmi slabá negativní korelace ($r=-0,19$ a $p<0,001$).

Další a poslední hypotézou je hypotéza H10: Škály dotazníku ECR-RS negativně korelují s oddaností. Všechny výsledky mezi komponentami citové vazby a oddaností nejsou statisticky významné. U všech dimenzí, které jsou statisticky významné, se nachází velmi slabá či slabá negativní korelace. Mezi úzkostností k otci a oddaností se neprokázal signifikantní vztah ($r=-0,05$ a $p=0,175$). Hypotézu H10 tedy nepřijímáme. Proč se nepotvrdil signifikantní vztah, je otázkou. U všech dimenzí vyhýbavosti spolu s oddaností jsme totiž signifikantní vztah objevili. S. Joelová et al. (2011) uvádí, že absence vyhýbavosti a úzkostnosti predikuje vyšší míru oddanosti v partnerství. C. Birnieová et al. (2009) popsali, že nízká oddanost u velmi vyhýbavých jedinců není daná jen očekáváním toho, že vztah bude neúspěšný, ale vyloženě averzí k oddanosti (závazku). V jejich výzkumu se tato averze projevovala absencí chování, které by oddanost podpořilo. Naopak se objevovalo takové chování, které vytvoření závazku bránilo. J. A. Simpson (1990) ve svém výzkumu potvrdil, že úzkostnost negativně koreluje s oddaností. V našem případě se u celkové úzkostnosti a oddanosti potvrdila velmi slabá negativní korelace ($r=-0,08$ a $p=0,029$).

Přejdeme nyní výzkumným otázkám. U výzkumné otázky číslo 1 jsme se zaměřovali na rozdílnost z hlediska pohlaví ve všech testech. VO1 tedy zněla: Jaké jsou rozdíly mezi muži a ženami u dimenzí citové vazby, u osobnostních charakteristik Big five a u dimenzí triangulární škály lásky? U citové vazby se signifikantní rozdíly mezi muži ($Md=3,17$) a ženami ($Md=2,50$) potvrdily u vyhýbavosti k matce ($p<0,001$; $AUC=0,36$), kdy muži jsou ve vztahu k matce vyhýbavější. Další signifikantní rozdíly se potvrdily u celkové vyhýbavosti ($p=0,029$; $AUC=0,44$), kdy muži ($Md=3,58$) jsou vyhýbavější, než ženy ($Md=3,42$). Citovou vazbu z hlediska pohlaví ve své studii zkoumala i R. Michalčáková et al. (2011). V této studii se taktéž neprokázal žádný signifikantní rozdíl

mezi muži a ženami v dimenzích úzkostnosti. Nicméně taktéž se jim potvrdily signifikantní rozdíly mezi muži a ženami u celkové vyhýbavosti a u vyhýbavosti k matce. U obou těchto dimenzí, byli muži vyhýbavější než ženy (Michalčáková et al., 2011). Citovou vazbu z hlediska pohlaví jsem zkoumala i ve své bakalářské práci. U dimenzí úzkostnosti se mi žádné statisticky významné rozdíly z hlediska pohlaví nepotvrdily. Z hlediska pohlaví se statisticky významné rozdíly potvrdily u celkové vyhýbavosti a u vyhýbavosti k matce, tedy u stejných dimenzí vyhýbavosti jako i nyní v tomto našem výzkumu. Opět muži v těchto dimenzích byli vyhýbavější (Okrouhlá, 2018). Vyšší vyhýbavost u mužů může být způsobena odlišnou výchovou, kulturou a společenským očekáváním, než je tomu u žen (Wood & Eagly, 2002). Dívky se od malička vedou k tomu, že je přirozené a normální vyjadřovat emoce, citlivost a blízkost. Chlapci jsou spíše vedeni k tomu, aby v životě spoléhali především na sebe (Monteoliva et al., 2012). Ženy se o to více a přirozeněji svěřují svým přátelům.

U osobnostních charakteristik Big five se signifikantní rozdíl potvrdil u neuroticismu mezi muži ($Md=53,17$) a ženami ($Md=56,89$) ($p=0,002$; $AUC=0,41$), kdy ženy jsou neurotičtější. Signifikantní rozdíl se potvrdil i u přívětivosti mezi muži ($Md=49,97$) a ženami ($Md=53,11$) ($p<0,001$; $AUC=0,38$), kdy ženy jsou přívětivější než muži.

U komponent triangulární škály lásky se signifikantní rozdíl mezi muži ($Md=6,07$) a ženami ($Md=6,47$) potvrdil u intimity ($p<0,001$; $AUC=0,41$), kdy ženy vykazují více intimity. Další signifikantní rozdíl mezi muži ($Md=6,01$) a ženami ($Md=6,33$) se potvrdil u oddanosti ($p=0,016$; $AUC=0,43$), kdy ženy vykazují více oddanosti. U vášně se statisticky významný rozdíl nepotvrdil ($p=0,336$). Rozdílnost žen a mužů u intimity může být daná odlišností genderových rolí, které společnost vytváří. Ženy tedy automaticky touží po větší intimitě v partnerském vztahu, a proto o ní i více usilují (Heller & Wood, 1998).

U výzkumné otázky číslo 2 jsme se zaměřovali na rozdílnost z hlediska toho, zda jedinci vyrůstali v harmonické či neharmonické rodině. VO2 tedy zněla: Jaké jsou rozdíly u dimenzí citové vazby, u osobnostních charakteristik Big five a u dimenzí triangulární škály lásky podle toho, zda respondent vyrůstal dle něj v harmonické či neharmonické rodině? U citové vazby se signifikantní rozdíly mezi jedinci z harmonických a neharmonických rodin potvrdily u všech dimenzí citové vazby. Nejvyšší rozdíl se nachází mezi jedinci pocházející z harmonických ($Md=3,08$) a neharmonických ($Md=4,25$) rodin u celkové vyhýbavosti ($p<0,001$; $AUC=0,23$).

U osobnostních charakteristik Big five z hlediska harmonických a neharmonických rodin se signifikantní rozdíly potvrdily u neuroticismu ($p=0,004$; $AUC=0,43$), otevřenosti vůči zkušenosti ($p<0,001$; $AUC=0,40$), přívětivosti ($p<0,001$; $AUC=0,41$) a u svědomitosti ($p=0,030$; $AUC=0,45$). V tomto případě se největší rozdíl nachází u otevřenosti vůči zkušenosti ($AUC=0,40$) mezi jedinci pocházející z harmonických ($Md=50,46$) a neharmonických ($Md=54,88$) rodin.

U komponent triangulární škály lásky se signifikantní rozdíl prokázal mezi jedinci pocházející z harmonických ($Md=6,46$) a neharmonických ($Md=6,26$) rodin u intimity ($p=0,035$; $AUC=0,45$). Dále se prokázal i signifikantní rozdíl mezi jedinci pocházející z harmonických ($Md=6,33$) a neharmonických ($Md=6,06$) rodin u oddanosti ($p=0,041$; $AUC=0,45$).

U výzkumné otázky číslo 3 jsme se zaměřovali na rozdílnost z hlediska toho, jak jedinci vyrůstali. VO3 tedy zněla: Jaké jsou rozdíly u dimenzí citové vazby podle toho, jak respondent vyrůstal (v úplné rodině, s jedním vlastním a jedním nevlastním rodičem, jen s matkou, jen s otcem, jinak)? Signifikantní rozdíly se potvrdily u vyhýbavosti k otci ($p<0,001$; $H=56,12$), u úzkostnosti k otci ($p<0,001$; $H=20,41$), u celkové vyhýbavosti ($p<0,001$; $H=30,85$) i u celkové úzkostnosti ($p<0,001$; $H=27,51$). Statisticky významný rozdíl se nepotvrdil u vyhýbavosti k matce ($p=0,162$) a u úzkostnosti k matce ($p=0,091$). Ovšem v tomto případě jsme si vědomi, že počet respondentů vyrůstající jen s otcem ($N=8$) je oproti ostatním kategoriím velmi malý. Nicméně pro ilustraci a kompletní přehled jsme se rozhodli uvést i tyto výsledky.

U výzkumné otázky číslo 4 jsme se zaměřovali na rozdílnost z hlediska toho, zda respondentovi rodiče jsou v manželském svazku, v partnerství či rozvedení. VO4 tedy zněla: Jaké jsou rozdíly u dimenzí citové vazby podle toho, zda respondentovi rodiče jsou v manželském svazku, v partnerství či rozvedení? V tomto případě se nepotvrdily u všech dimenzí citové vazby signifikantní rozdíly. Signifikantní rozdíl se nepotvrdil pouze u úzkostnosti k matce ($p=0,254$). Nejvyšší rozdíl se nachází u vyhýbavosti k otci ($p=0,002$; $H=46,66$). I u této výzkumné otázky si jsme vědomi, že počet respondentů, kteří uvedli, že jejich rodiče žijí v partnerství ($N=9$) je oproti ostatním kategoriím velmi malý. Nicméně, jak už jsme uvedli výše, pro ilustraci a kompletní přehled jsme se rozhodli uvést i tyto výsledky.

U výzkumné otázky číslo 5 jsme se zaměřovali na rozdílnost z hlediska toho, jak dospěle se respondenti cítí. VO5 tedy zněla: Jaké jsou rozdíly u osobnostních charakteristik Big five a u dimenzí triangulární škály lásky podle toho, jak dospěle se respondenti cítí (cítí se plně dospělí, cítí se v jakémsi mezistupni, necítí se dospělí)? U osobnostních charakteristik Big five se nepotvrdily u všech dimenzí signifikantní rozdíly. Signifikantní rozdíl se nepotvrdil u otevřenosti vůči zkušenosti ($p=0,744$). U ostatních osobnostních charakteristik Big five se statisticky významný rozdíl potvrdil. Nejvyšší rozdíl se objevil u neuroticismu ($p<0,001$; $H=64,86$).

U komponent triangulární škály lásky se potvrdily signifikantní rozdíly u intimity ($p<0,001$; $H=21,87$), vášně ($p<0,001$; $H=15,03$) i oddanosti ($p<0,001$; $H=25,98$).

Jsme si vědomi, že za jeden z limitů můžeme považovat nevyváženost našeho výzkumného souboru z hlediska počtu mužů ($N=126$) a žen ($N=605$). Validitu našeho výzkumného šetření může ohrožovat i to, že byla dotazníková baterie sdílená pomocí online dotazníku. I s tímto vědomím jsme tuto metodu zvolili z důvodu toho, že se náš výzkum zaměřoval na respondenty ve věku 20 až 30 let. Pro tuto věkovou kategorii je totiž každodenní používání sociálních sítí běžnou záležitostí, díky tomuto faktoru jsme mohli sehnat velký počet respondentů.

10 ZÁVĚR

V předkládaném výzkum jsme se zabývali souvislostí mezi citovou vazbou (k matce a otci), osobnostními charakteristikami Big five (neuroticismus, svědomitost, přívětivost, otevřenost vůči zkušenosti, extraverte) a partnerstvím, konkrétně s dimenzemi modelu Sternbergovy triangulární škály lásky (vášeň, oddanost, intimita). Ke zjištění námi stanoveného cíle jsme použili: dotazník struktury vztahů (ECR-RS), NEO pětifaktorový inventář a Sternbergovu triangulární škálu lásky. Vnitřní konzistence u dotazníku struktury vztahů (ECR-RS) dosahovala $\alpha=0,68-0,92$. Vnitřní konzistence u NEO inventáře dosahovala $\alpha=0,73-0,88$. A vnitřní konzistence u Sternbergovy triangulární škály lásky dosahovala $\alpha=0,94-0,95$.

V rámci výzkumu jsme vytvořili a zodpověděli 5 výzkumných otázek. Z celkově 10 formulovaných hypotéz jsme 5 přijali a 5 nepřijmuli.

Korelační analýza prokázala signifikantní negativní vztah u: citové vazby a extraverte; citové vazby a přívětivosti; citové vazby a intimity. Další korelační analýza prokázala signifikantní pozitivní vztah u citové vazby a neuroticismu. Svědomitost, přívětivost a extraverte signifikantně pozitivně korelují s triangulární škálou lásky.

Korelační analýzy neprokázaly signifikantní negativní vztah u: citové vazby a svědomitosti; neuroticismu a trinagulární škály lásky; otevřenosti vůči zkušenosti a trinagulární škály lásky; citové vazby a vášně; citové vazby a oddanosti.

U citové vazby se signifikantní rozdíly mezi muži a ženami potvrdily u vyhýbavosti k matce a u celkové vyhýbavosti. U osobnostních charakteristik Big five z hlediska mužů a žen se signifikantní rozdíly potvrdily u neuroticismu a u přívětivosti. U komponent triangulární škály lásky se signifikantní rozdíl mezi muži a ženami potvrdil u intimity a u oddanosti.

U citové vazby se signifikantní rozdíly, zda respondenti pochází z harmonických či neharmonických rodin potvrdily u všech dimenzí citové vazby. U osobnostních charakteristik Big five zda respondenti pochází z harmonických či neharmonických rodin

se významné rozdíly potvrdily u neuroticismu, otevřenosti vůči zkušenosti, přívětivosti a u svědomitosti. U komponent triangulární škály lásky se významné rozdíly prokázaly u intimity a oddanosti.

U citové vazby se statisticky významný rozdíl podle toho, jak respondent vyrůstal (v úplné rodině, s jedním vlastním a jedním nevlastním rodičem, jen s matkou, jen s otcem, jinak) potvrdil u vyhýbavosti k otci, u úzkostnosti k otci, u celkové vyhýbavosti i u celkové úzkostnosti.

U citové vazby se významné rozdíly z hlediska toho, zda respondentovi rodiče jsou v manželském svazku, v partnerství či rozvedení, potvrdily u vyhýbavosti k matce, vyhýbavosti k otci, úzkostnosti k otci, celkové vyhýbavosti a u celkové úzkostnosti.

U osobnostních charakteristik Big five z hlediska toho, jak dospěle se respondenti cítí (cítí se plně dospělí, cítí se v jakémsi mezistupni, necítí se dospělí) se významné rozdíly potvrdily u neuroticismu, extravertze, přívětivosti a svědomitosti. U komponent triangulární škály lásky se potvrdily významné rozdíly u intimity, vášně i oddanosti.

11 SOUHRN

Tato magisterská diplomová práce se zaměřovala na téma souvislosti citové vazby, osobnosti a partnerství v mladém dospělosti (ve věkovém rozmezí 20 až 30 let). Tato práce je rozčleněna na teoretickou část a empirickou část. Teoretická část obsahuje celkem čtyři kapitoly. Nyní stručně nastíníme obsahy kapitol.

První kapitola se věnuje vymezení mladší dospělosti. Nakonec jsme se rozhodli řídit se věkovým vymezením 20 až 30 let (např. Langmeier & Krejčířová, 2006; Říčan 2004).

Druhá kapitola se věnovala citové vazbě (*attachmentu*). J. Bowlby (1969; in Kulísek, 2000) popisuje citovou vazbu jako emoční pouto, které se vyznačuje potřebou udržovat a vyhledávat blízkost s vazbovou osobou (*attachment figure*) především ve stresových situacích. Citová vazba se považuje za důležitý psychologický proces, který je odpovědný za fungování osobnosti a má vliv i na osobnostní charakteristiky (Shaver & Mikulincer, 2009).

Třetí kapitola se věnovala vymezením už zmíněného pojmu osobnosti. Osobnost můžeme popsat jako celek charakteristických vzorců emocí, myšlení i chování, které vytváří individuální styl interakce se sociálním i s fyzickým prostředím (Atkinson, 2003). Osobnost velmi ovlivňuje to, jak člověk funguje v intimních vztazích (White et al., 2004). V kapitole jsme i popsali pětifaktorový model osobnosti.

Poslední kapitolu teoretické části tvořila kapitola o partnerství. J. Bowlby (2005) byl zastáncem toho, že se citová vazba projevuje ve všech fázích partnerského či milostného vztahu. Partnerský vztah vzájemně ovlivňuje citová vazba partnera. Citové vazby partnerů na sebe reagují (Mikulincer & Shaver, 2007).

Empirická část překládané práce v první kapitole pojednává o výzkumném problému a cíli, které jsme pro výzkum v této práci vytvořili. Následně jsme navázali uvedením deseti hypotéz a pěti výzkumných otázek, které byly vytvořeny na základě informací z teoretické části. Popsali jsme též metodologický rámec, tedy typ výzkumu, jež

jsme použili (kvantitativní přístup), výzkumné metody (ECR-RS, NEO inventář a Sternbergovu triangulární škálu lásky). Následuje popis průběh sběru dat, kde podrobně popisujeme sbírání dat za pomoci techniky sněhové koule, účelového výběru a výběru na základě dobrovolnosti. V následující kapitole popisujeme cílovou populaci a také výzkumný soubor, který byl tvořen celkem 731 respondenty. Pomocí deskriptivní statistiky jsme uvedli sociodemografické údaje výzkumného souboru. Reliability testových metod jsou uváděny u popisu každé výzkumné metody pomocí výpočtu Cronbachovy alfy.

V další podkapitole jsme neopomněli zamyslet nad etickými otázkami výzkumu. V podkapitole práce s daty a její výsledky uvádíme použité statistické testy a jejich stručný popis.

Následuje výčet tabulek, které podávají přehledy výsledků hypotéz a výzkumných otázek. Na základě těchto testů a tabulek jsme přijali 5 hypotéz a 5 nepřijali. Poslední kapitoly naší práce shrnují výsledky, které jsme získali z výzkumného šetření, data interpretujeme i diskutujeme.

LITERATURA

- Ahmetoglu, G., Swami, V., & Chamorro-Premuzic, T. (2010). The relationship between dimensions of love, personality, and relationship length. *Archives of Sexual Behavior*, 39, 1181-1190.
- Ainsworth, M. D. S. (1967). *Infancy in Uganda: Infant care and the growth of love*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: Assessed in the Strange Situation and at home*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Allison, C. J., Bartholomew, K., Maysless, O., & Dutton, D. G. (2008). Love as a battlefield: Attachment and relationship dynamics in couples identified for male partner violence. *Journal of Family Issues*, 29(1), 125-150.
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American psychologist*, 55(5), 469-480.
- Arnett, J. J. (2004). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press.
- Arnett, J. J. (2010). *Adolescence and emerging adulthood: a cultural approach*. 4th ed. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Arnett, J. J. (2014). *Emerging adulthood: The winding road from the late teens through the twenties*. Oxford University Press, USA.
- Atkinson, R. L. (2003). *Psychologie*. Praha: Portál.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology*, 61(2), 226-244.
- Baumgartner, F., & Karaffová, E. (2012). Strategie zvládání ve vztahu k aspektům vynořující se dospělosti. *Psychologie pro praxi*, (47)1, 11-25.
- Beyres, W., & Seiffge-Krenke, I. (2010). Does identity precede intimacy? Testing Erikson's theory on romantic development in emerging adults of the 21st century. *Journal of Adolescent Research*, 25, 387-415.

- Birnie, C., et. al. (2009). Attachment avoidance and commitment aversion: A script for relationship failure. *Personal Relationships*, 16(1), 79-97.
- Bowlby, J. (1982). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books. (Original work published 1969).
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Clinical applications of attachment theory*. London: Routledge.
- Bowlby, J. (2005). *The Making and Breaking of Affectional Bonds*. London, New York: Routledge.
- Bowlby, J. (2010). *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem* (Vyd. 1). Praha: Portál.
- Bretherton, I. (1991). The Roots and Growing Points of Attachment Theory. In C. M. Parkes (Ed.), *Attachment Across the Life Cycle* (9-32). London: Routledge.
- Bretherton, I., & Munholland, K. A. (1999). Internal Working Models in Attachment Relationships: A Construct Revisited. In J. Cassidy, & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of Attachment: Theory, Research, and Clinical Applications* (89-111). New York: The Guilford Press.
- Cassidy, J. (1999). The nature of the child's ties. In J. Cassidy, & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (3-20). New York: Guilford Press.
- Cate, R. M., Levin, L. A., & Richmond, L. S. (2002). Premarital relationship stability: a review of recent research. *Journal of Social and Personal Relationships*, 19, 261-284.
- Collins, N. L., & Feeney, B. C. (2004). An Attachment Theory Perspective on Closeness and Intimacy. In D. J. Mashek, & A. Aron (Eds.), *Handbook of Closeness and Intimacy* (163-187). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Český statistický úřad (2019). Obyvatelstvo podle pohlaví a věku k 31. 12. 2019. Praha: Český statistický úřad. (Staženo 30. 1. 2020 z <https://www.czso.cz/csu/czso/1-obyvateľstvo-rodiny-domacnosti>).
- Dvorská, L. (2008). *Vztah mezi citovou vazbou v romantických vztazích a strategiemi zvládání v adolescenci*. Nepublikovaná diplomová práce. Brno: FSS MU.

- Engel, G., Olson, K. R., & Patrick, C. (2002). The personality of love: Fundamental motives and traits related to components of love. *Personality and Individual Differences*, 32, 839-853.
- Erikson, E. H. (2002). *Dětství a společnost*. Praha: Argo.
- Evans, M., (2003). *Love an unromantic discussion*. Cambridge: Polity Press.
- Farková, M. (2009). *Dospělost a její variabilita*. Praha: Grada.
- Feeney, J. A. (1994). Attachment style, communication patterns, and satisfaction across the life cycle of marriage. *Personal Relationships*, 1(4), 333-348.
- Feeney, J. A. (1999 a). Adult attachment, emotional control, and marital satisfaction. *Personal Relationships*, 6(2), 169-185.
- Feeney, J. A. (1999 b). Adult Romantic Attachment and Couple Relationships. In J. Cassidy & P. R. Shaver (Eds.), *Handbook of attachment: Theory, research and clinical application* (355-377). New York: Guilford Press.
- Feeney, J. A., Noller, P., & Roberts, N. (2000). Attachment and close relationships. In C. Hendrick, S. S. Hendrick (Eds.), *Close relationships: A sourcebook* (185-201). Thousand Oaks, CA US: Sage Publications, Inc.
- Fonagy, P., & Target, M. (2005). *Psychoanalytické teorie: perspektivy z pohledu vývojové psychopatologie* (Vyd. 1). Praha: Portál.
- Fraley, R. C., Heffernan, M. E., Vicary, A. M., & Brumbaugh, C. C. (2011). The experiences in close relationships—Relationship Structures Questionnaire: A method for assessing attachment orientations across relationships. *Psychological assessment*, 23(3), 615.
- Fraley, R. Ch., Davis, K. E. (1997). Attachment Formation and Transfer in Young Adults' Close Friendships and Romantic Relationships. *Personal Relationships*, 4, 131-144.
- Gallo, L. C., & Matthews, K. A. (2006). Adolescents' attachment orientation influences ambulatory blood pressure responses to everyday social interactions. *Psychosomatic Medicine*, 68(2), 253–261.
- Halama, P., & Mazureková, J. (2013). Vzťahová väzba ako korelát zvládania hádok v romantickom partnerskom vzťahu. *Psychologie a její kontexty (Psychology & Its Contexts)*, 2(4), 15-26.
- Hartl, P., & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha. Portál.

- Hassebrauck, M., & Buhl, T. (1996). Three-Dimensional Love. *The Journal of Social Psychology*, 136, 121–122.
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of personality and social psychology*, 52(3), 511-524.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological inquiry*, 5(1), 1-22.
- Heller, P. E., & Wood, B. (1998). The process of intimacy: Similarity, understanding and gender. *Journal of Marital and Family Therapy*, 24, 273-288.
- Hendrick, C., Hendrick, S. S., Hatfield, E., Shaver, P., Hazan, C., Sternberg, R., & Hen-, S. (1989). Research on love: Does it measure up? *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(5), 784–794.
- Hřebíčková, M. (2011). *Pětifaktorový model v psychologii osobnosti: Přístupy, diagnostika, uplatnění*. Praha: Grada.
- Hřebíčková, M. (2011). *Pětifaktorový model v psychologii osobnosti*. Praha: Grada
- Hřebíčková, M., & Urbánek, T. (2001). *NEO pětifaktorový osobnostní inventář*. Praha: Testcentrum.
- Jackson, B., et al. (2010). Relationship commitment in athletic dyads: Actor and partner effect for Big Five self-and other-ratings. *Journal of Research in Personality*, 44, 641-648.
- Ježek, S., Macek, P., Bouša, O., & Kvitkovičová, L. (2016). Přejít do dospělosti. In L. Lacinová, S. Ježek & P. Macek (Eds.), *Cesty do dospělosti: Psychologické a sociální charakteristiky dnešních dvacátníků (9-25)*. Brno: Masarykova univerzita.
- Joel, S., Macdonald, G., & Shimotomai, A. (2011). Conflicting pressures on romantic relationship commitment for anxiously attached individuals. *Journal of Personality*, 79, 51-74.
- Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (1995). The longitudinal course of marital quality and stability: A review of theory, method, and research. *Psychological Bulletin*, 118, 3-34.
- Kulísek, P. (2000). Problémy teorie raného citového přilnutí (attachment). *Československá psychologie*, 44(5), 404-423.

- Langmeier, J. & Krejčířová, D. (2006). *Vývojová psychologie*. (2. aktualiz. vyd.). Praha: Grada.
- Lemme, B. H. (1999). *Development in adulthood*. Needham Heights: Allyn and Bacon.
- Lowe, S. R., Dillon, C. O., Rhodes, J. E., & Zwiebach, L. (2013). Defining Adult Experiences: Perspectives of a Diverse Sample of Young Adults. *Journal Of Adolescent Research*, 28 (1), 31-68.
- Mahl, D. (2001). The Influence of Parental Divorce on the Romantic Relationship Beliefs of Young Adults. *Journal of Divorce & Remarriage*, 34, 89–118.
- Maier, M., Bernier, A., Pekrun, R., Zimmermann, P., & Grossmann, K. (2004). Attachment working models as unconscious structures: An experimental test. *International Journal of Behavioral Development*, 28(2), 180-189.
- Main, M., & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. In M. T. Greenberg, D. Cicchetti, & M. Cummings (Eds.), *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention* (121–160). Chicago: University of Chicago Press.
- Malíková, E., (2011). *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*. Praha: Grada Publishing.
- Malouff, J. M., et al. (2010). The Five-factor model of personality and relationship satisfaction of intimate partners: A meta-analysis. *Journal of Research in Personality*, 44,124-127.
- Michalčáková, R., Lacinová, L., Bouša, O., & Schlesingerová, M. (2011). Strach ze smrti v kontextu citové vazby v období dospívání. *Sociální Studia*, 8(2), 107-120.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. New York: The Guilford Press.
- Mikulincer, M., & Goodman, G. S. (Ed.), *Dynamics of romantic love: Attachment, caregiving, and sex* (pp. 383-403). New York: The Guildford Press.
- Millová, K. (2016). Mladá dospělost. In M. Blatný (Ed.), *Psychologie celoživotního vývoje* (117-134). Praha: Karolinum.

- Monteoliva, A., García-Martínez, J. M. A., Calvo-Salguero, A., & Aguilar-Luzón, M. C. (2012). Differences between men and women with a dismissing attachment style regarding their attitudes and behaviour in romantic relationships. *International Journal of Psychology*, 47(5), 335-345.
- Nakonečný, M. (2009). *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia.
- Nelson, L. J., & McNamara Barry, C. M. (2005). Distinguishing features of emerging adulthood: The role of self-classification as an adult. *Journal of Adolescent Research*, 20, 242–262.
- Newcomb, M. D., & Bentler, P. M. (1981). Marital breakdown. In S. Duck & R. Gilmour (Eds.), *Personal relationships personal relationships in disorder*. In White, K.J., Hendrick S.S, Hendrick, C. (2004) Big five personality variables and relationship constructs. *Personality and Individual Differences*, 37 (7), 1519–1530.
- Nickerson, A. B., & Nagle, R. J. (2005). Parent and peer attachment in late childhood and early adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, 25(2), 223-249.
- Okrouhlá, E. (2018). *Citová vazba v souvislosti s pocitem osamělosti v období mladší dospělosti*. Nepublikovaná diplomová bakalářská práce. Ostrava: FF OSU.
- Orzeck, T., & Lung, E. (2005). Big-five personality differences of cheaters and non-cheaters. *Current Psychology*, 24, 274-287.
- Pietromonaco, P. R., & Feldman Barrett, L. (2000). The internal working models Publishing, a. s. concept: What do we really know about the self in relation to others? *Review of General Psychology*, 4, 155-175.
- Reis, H. T. (2006). Implications of attachment theory for research on intimacy. *Dynamics of romantic love: Attachment, caregiving, and sex*, 383-403.
- Rholes, W. S., & Simpson, J. A. (2004). New Directions and Emerging Issues in Adult Attachment. In W. S. Rholes, & J. A. Simpson (Eds.), *Adult attachment: Theory, research, and clinical implications* (3-14). New York: Guilford Press.
- Říčan, P. (2004). *Cesta životem*. (Vyd. 2). Praha. Portál.
- Sable, P. (1992). Attachment theory: Application to clinical practice with adults. *Clinical Social Work Journal*, 20(3), 271-283.

- Seibert, A. C., & Kerns, K. A. (2009). Attachment figures in middle childhood. *International Journal of Behavioral Development*, 33(4), 347-355.
- Shaver, P. R., & Brennan, K. A. (1992). Attachment styles and the „Big Five“ personality traits: their connections with each other and with romantic relationship outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 18, 536–545.
- Shaver, P. R., & Mikulincer, M. (2009). Attachment Styles. In M. R. Leary, & R. H. Hoyle, (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior* (62-81). Guilford Press.
- Schaffer, H. R., & Emerson, P. E. (1964). The development of social attachments in infancy. *Monographs of the society for research in child development*, 29(3), 1-77.
- Schlesingerová, M. (2009). *Strach ze smrti a citová vazba v období adolescence*. Nепublikovaná diplomová práce. Brno: FSS MU.
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of personality and social psychology*, 59(5), 971.
- Slaměnik, I. (2011). *Emoce a interpersonální vztahy* (Vyd. 1). Praha: Grada.
- Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93, 119–135.
- Sternberg, R. J. (1988). Triangulating love. In R. J. Sternberg, & M. L. Barnes (Eds.), *The psychology of love* (pp.119-138). New Haven: Yale university press.
- Sternberg, R. J. (1997). Construct validation of a triangular love scale. *European Journal of Social Psychology*, 27, 313–335.
- Stuchlíková, I., (2002). *Základy psychologie emocí*. Praha: Portál.
- Trestrová, O. (2011). Intimita a závazek v partnerských vztazích v mladé dospělosti. Nепublikovaná diplomová práce. Brno: FSS MU.
- Vaculík, M. (2006). *Vybrané pojmy ze sociální psychologie I*. Brno: Masarykova univerzita.
- Vágnerová, M. (2007). *Vývojová psychologie*. (Vyd. 1). Praha: Karolinum.
- Volling, B. L., Notaro, P. C., & Larsen, J. J. (1998). Adult Attachment Styles: Relations with Emotional Well-Being, Marriage, and Parenting. *Family Relations*, 47(4), 355-367.

- White, K. J., Hendrick S. S, & Hendrick, C. (2004) Big five personality variables and relationship constructs. *Personality and Individual Differences*, 37 (7), 1519–1530.
- Wood, W., & Eagly, A. H. (2002). A cross-cultural analysis of the behavior of women and men: Implications for the origins of sex differences. *Psychological Bulletin*, 128(5), 699-727.
- Zimmermann, P. (1999). Structure and functions of internal working models of attachment and their role for emotion regulation. *Attachment & Human Development*, 1(3), 291-306.

PŘÍLOHY

1. Abstrakt MgrDP v českem jazyce
2. Abstrakt MgrDP v anglickem jazyce
3. Seznam obrázků
4. Seznam tabulek

Příloha 1

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Souvislost mezi citovou vazbou, osobností a partnerstvím

Autor práce: Bc. Eva Okrouhlá

Vedoucí práce: PhDr. Daniel Dostál, Ph.D.

Počet stran a znaků: 84 stran, 138 647 znaků

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 95

Abstrakt:

Tato diplomová práce se zabývá koncepty citové vazby, osobnosti a partnerství v období mladé dospělosti. Práce se skládá z části teoretické a empirické. Teoretická část se v jednotlivých kapitolách věnuje vymezení věkového období mladé dospělosti a problematice citové vazby, osobnosti a partnerství. Empirická část podává informace o realizovaném výzkumu. Ten byl realizován pomocí dotazníku struktury vztahů ECR-RS, NEO inventářem a Sternbergovou triangulární škálou lásky. Výzkumu se zúčastnilo na 731 respondentů. Hlavním cílem výzkumu bylo prozkoumat, zda existuje vzájemný vztah mezi citovou vazbou (k matce a otci), osobnostními charakteristikami Big five (neuroticismus, svědomitost, přívětivost, otevřenost vůči zkušenosti, extraverze) a partnerstvím, konkrétně s dimenzemi modelu Sternbergovy triangulární škály lásky (vášeň, oddanost, intimita). Zjistili jsme signifikantní negativní korelaci mezi: citovou vazbou a extraverzí; citovou vazbou a přívětivostí; citovou vazbou a intimitou. Zjistili jsme i signifikantní pozitivní korelaci mezi: citovou vazbou a neuroticismem; svědomitostí, přívětivostí, extraverzí a vášní, oddaností, intimitou.

Klíčová slova: mladší dospělost, citová vazba, osobnost, partnerství

Příloha 2

ABSTRACT OF THESIS

Title: The connection between attachment, personality and relationship

Author: Bc. Eva Okrouhlá

Supervisor: PhDr. Daniel Dostál, Ph.D.

Number of pages and characters: 84 pages, 138 647 characters

Number of appendices: 4

Number of references: 95

Abstract:

This diploma thesis focuses on the concepts of attachment, personality and partnership during adolescence. This thesis is divided into theoretical and empirical part. The theoretical part consists of individual chapters which deal with the definition of adolescence and the topic of attachment, personality and partnership. The empirical part presents the carried out research. The research was carried out by using the ECR-RS relationship structure, NEO inventory and Sternberg's triangular theory of love. 731 respondents took part in the research. The main aim of the research was to analyse whether there is a mutual relationship between the attachment (towards mother and father), Big Five personality traits (neuroticism, conscientiousness, agreeableness, openness to experience, extraversion) and partnership; more specifically in connection to dimensions of Sternberg's triangular theory of love (passion, intimacy, commitment). We have found a significant positive correlation between attachment and neuroticism; conscientiousness, agreeableness, extraversion and passion, commitment and intimacy.

Key words: young adulthood, attachment, personality, relationship

Příloha 3

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Definiující komponenty attachmentu.	14
Obrázek č. 2: Dvojdimenzionální model attachmentu.....	18
Obrázek č. 3: Sternbergův trojúhelník lásky (komponenty).....	29

Příloha 4

Seznam tabulek

Tab. č. 1: Rozložení komponent u určitých typů lásky	32
Tab. č. 2: Deskriptivní popis souboru žen a mužů z hlediska věku.....	42
Tab. č. 3: Frekvenční tabulka věku.....	43
Tab. č. 4: Frekvenční tabulka nejvyššího dosaženého vzdělání	43
Tab. č. 5: Frekvenční tabulka pocitu dospělosti	44
Tab. č. 6: Frekvenční tabulka aktuálních partnerských vztahů.....	44
Tab. č. 7: Frekvenční tabulka typů minulých vztahů.....	44
Tab. č. 8: Frekvenční tabulka, s kým respondenti vyrůstali	45
Tab. č. 9: Frekvenční tabulka harmonické x neharmonické rodiny.....	45
Tab. č. 10: Frekvenční tabulka vztahů rodičů.....	45
Tab. č. 11: Nynější nejbližší osoba	46
Tab. č. 12: Vzájemný vztah mezi citovou vazbou a extravertí	47
Tab. č. 13: Vzájemný vztah mezi citovou vazbou a přívětivostí.....	48
Tab. č. 14: Vzájemný vztah mezi v citovou vazbou a svědomitostí.....	48
Tab. č. 15: Vzájemný vztah mezi v citovou vazbou a neuroticismem	49
Tab. č. 16: Vzájemný vztah neuroticismus intimitou, vášní a závazkem.....	50
Tab. č. 17: Vzájemný vztah otevřenosti vůči zkušenosti s intimitou, vášní a závazkem	50
Tab. č. 18: Vzájemný vztah svědomitosti, přívětivosti a extraverte s intimitou, vášní a závazkem	51
Tab. č. 19: Vzájemný vztah mezi citovou vazbou a intimitou	51
Tab. č. 20: Vzájemný vztah mezi citovou vazbou a vášní.....	52
Tab. č. 21: Vzájemný vztah mezi citovou vazbou a oddaností.....	53
Tab. č. 22: Porovnání rozdílů mezi muži a ženami u citové vazby	54
Tab. č. 23: Porovnání rozdílů mezi muži a ženami u Big five	55

Tab. č. 24: Porovnání rozdílů mezi muži a ženami u triangulární škály lásky	55
Tab. č. 25: Porovnání citové vazby z hlediska harmonických a neharmonických rodin	56
Tab. č. 26: Porovnání rozdílů u osobnostních charakteristik Big five z hlediska harmonických a neharmonických rodin	57
Tab. č. 27: Porovnání rozdílů u komponent triangulární škály lásky z hlediska harmonických a neharmonických rodin	57
Tab. č. 28: Porovnání rozdílů u citové vazby z hlediska toho s kým respondenti vyrůstali	59
Tab. č. 29: Porovnání rozdílů u citové vazby z hlediska toho, v jakém vztahu (svazku) jsou respondenti rodiče.....	61
Tab. č. 30: Porovnání rozdílů u osobnostních charakteristik Big five z hlediska toho, jak až moc se respondenti cítí být dospělými	62
Tab. č. 31: Porovnání rozdílů u komponent triangulární škály lásky z hlediska toho, jak až moc se respondenti cítí být dospělými	63